

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 58

Νοέμβριος 2009

Τεύχος 9

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΚΩΝ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ	
Ή Έκκλησία ως φανέρωση τῆς Θείας Οικονομίας	4
ΠΡΩΤ. ΠΑΥΛΟΥ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ	
Ή Εὐχαριστία, συλλείτουργο κλήρου καί λαοῦ (γ')	7
ΠΡΩΤ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΝΑΚΟΥΛΑ	
Τὰ ὄρια τοῦ κηρύγματος	10
ΑΡΧΙΜ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ Γ. ΜΥΡΟΥ	
Ή θεμελίωση τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ	15
ΠΡΩΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ	
Ὁ οἰκολογικὸς λόγος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Νεότερες πτυχές)	18
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΘΕΡΜΟΥ	
Βλαπτικὰ ζιζάνια καὶ θρεπτικὸ σιτάρι	24
ΠΡΕΣΒ. ΚΩΝ/ΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Πόσο ἀξιόπιστη εἶναι ἡ σκιαγράφηση τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ;	26
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΗΠΕΡΑΚΙ	
Βίος τοῦ Ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Μάλχου τοῦ Ἰρακινῶ	27
Ἐπικοινωνία	29
Βιβλιοπαρουσίαση	31
Μηνολόγιο	32

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου Ἀρχιμ. Κύριλλος Μισιακούλης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἱ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: π. Παναγιώτης Καποδίστριας, π. Βασίλειος Θερμός, π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, π. Δημήτριος Κουτσούρης, π. Παῦλος Κουμαριανός καὶ ὁ κ. Παναγιώτης Ἀρ. Ὑφαντῆς. – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἱ. Χατζηφώτη. – ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χαράλαμπος Κωστόπουλος – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἱ. Χατζηφώτη, Κωνσταντίνος Χολέβας καὶ Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Ν. Κάλτζιας, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

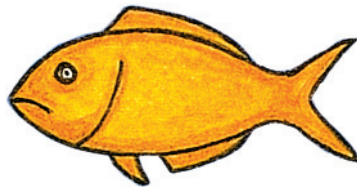
Εἰκόνες τεύχους: Μανώλη Γ. Γρηγορέα.

Τὸ Περιοδικὸ «Ἐφημέριος» δὲν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

«Κάποτε ὁ πρεσβύτερος ἑνὸς κοινοβίου ἔδιωξε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἕναν ἀδελφό, ποὺ ἔπεσε σὲ κάποιο ἀμάρτημα. Τότε ὁ ἀββᾶς Βησσαρίων σηκώθηκε καὶ βγήκε μαζί με τὸν τιμωρημένο ἀδελφό, λέγοντας· κι ἐγὼ εἶμαι ἀμαρτωλός».

Τὸ ὅτι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εἶναι συνυπεύθυνοι στὴν ἀμαρτία, ὀφείλονται στὸ γεγονός ὅτι ὅλοι τους ἀποτελοῦν μιὰ ὀργανικὴ ἐνότητα. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ προσβολὴ ὅμως τοῦ ἀδελφοῦ, ποὺ γίνεται μετὰ τὴν κατάκριση καὶ τὴν καταλαλιά, ἀποτελεῖ προσβολὴ ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, γιατί μετὰ τὴ συμπεριφορὰ αὐτὴ ἀπορρίπτεται ἕνα μέλος του. Γι' αὐτὸ ὁ Ἡσαΐας φτάνει νὰ πεῖ, ὅτι ἡ μετάνοια ἐκείνου ποὺ καταλαλεῖ καὶ κατακρίνει εἶναι μάταιη «γιατὶ ἀπέριψε ἕνα μέλος τοῦ Χριστοῦ».

Ἡλία Α. Βουλγαράκη,
Σὺ τί κρίνεις τὸν Ἀδελφόν σου; ,
ζ' ἔκδοση, Μαΐστρος, σσ. 67-68

Σεβαστοὶ πατέρες,

Στὸ τεῦχος ποὺ ἔχετε στὰ χέρια σας αὐτὸ τὸ μήνα ὁλοκληρώνεται τὸ ἄρθρο τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κων. Γρηγοριάδη ποὺ πραγματεύτηκε τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς φανέρωσης τῆς Θείας Οἰκονομίας. Συνεχίζεται παράλληλα στὸ *Λειτουργικὸ Ἔργαστήρι* ἢ συνεργασία τοῦ π. Παύλου Κουμαριανοῦ μὲ θέμα «Ἡ Εὐχαριστία: συλλειτουργο κλήρου καὶ λαοῦ», ὅπου τονίζεται ἡ σημασία τῆς συλλογικότητας στὴ Λατρεία.

Στὴ *Διακονία τοῦ Λόγου* ὁ π. Ἀντώνιος Πινακούλας καταγράφει τὰ ὅρια τοῦ κηρύγματος, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐγκυρότητά του. Ὁ π. Βασίλειος Θερμὸς στὴ στήλη *Πρὸς Οἰκοδομὴν ἀλιεύει διαστρεβλώσεις* στὴ Λατρεία γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα προβληματισμοῦ.

Ἐνα θέμα, ποὺ ὄχι σπάνια τίθεται εὐκαιρῶς ἀκαίρως ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς λογοκρατίας ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ ἀντιλήψεις προτεσταντικῆς εἶναι τὸ θέμα τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ, θὰ βρεῖτε στὴ στήλη *Πρὸς Διάκρισιν*, τὸ ὁποῖο ὑπογράφει ὁ νέος συνεργάτης τοῦ «Ἐφημερίου» π. Αὐγουστῖνος Μύρου.

Οἱ νεότερες πτυχῆς τοῦ οἰκολογικοῦ λόγου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶναι τὸ θέμα τὸ ὁποῖο πραγματεύεται ὁ π. Παναγιώτης Καποδίστριας στὴ στήλη γιὰ τὴν *Ὁρθόδοξη Οἰκουμένη*, ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου στὴ στήλη *Τίνα μὲ λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι*; ἀναφέρεται στὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια καὶ ἀξιοπιστία τῶν Εὐαγγελίων στὴν παρουσίαση τῆς θεολογικῆς συνείδησης τῆς πρώτης Ἐκκλησίας γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Τὸ *Συναξάρι* φιλοξενεῖ τὴν ὠραία ἱστορία τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Μάλχου, ποὺ γεννήθηκε κοντὰ στὴν ἀρχαία Νινευί.

Ἐπιστολὲς ἀναγνωστῶν, καταγραφή βιβλίων ποὺ λάβαμε καὶ γενικοτέρου ἐνδιαφέροντος εἰδήσεις, συμπληρώνουν τὰ θέματα ποὺ περιλαμβάνει τὸ τεῦχος τοῦ Νοεμβρίου 2009.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντὴς Σύνταξης

ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ
Ἡ Ἐκκλησία
ὡς φανέρωση τῆς Θείας Οἰκονομίας

Κων/νου Γρηγοριάδη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

4. «Κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν Βασιλείαν» (Ματθ. 25, 34)

Ἡ ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἐν Χριστῷ εἶναι ἡ ἐλεύθερη συνάντησή του στὴν προαιωνίως ὀλοκληρωμένη καὶ τετελεσμένη ἔνωση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο. Τὸ ὀλοκληρωμένο αὐτὸ γεγονός δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀπαντήσῃ καὶ ἀρνητικὰ –ὅπως καὶ ἔγινε μὲ τὴν ἁμαρτία– στὴν κλήση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία του. Ἡ ἀρνηση τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐγγίζει τὸ προαιώνιο καὶ τετελεσμένο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ἔργου τῆς δημιουργίας. Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἁμαρτία του νὰ ἀρνιέται τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς ὅμως ἔχει ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς ἔνωθεῖ στὸ Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεό, τόσο ὁ Θεὸς τὸν προσεγγίζει καὶ «τὸν καταδιώκει μὲ τὸ ἔλεος Του πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του».

Ὁ Κύριος μὲ τὴν προσφερόμενη, θυσιαζόμενη καὶ σταυρωμένη ἀγάπη Του ἀγκαλιάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνους ποὺ τὸν ἀπωθοῦν καὶ τὸν ἀρνοῦνται. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἐργάζεται τόσο βαθιὰ στὴν ψυχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν διαβεβαιώνει μυστικὰ καὶ ἐσωτερικὰ ὅτι εἶναι φορέας ἀνυπολόγιστου ἀξίας, ποὺ δὲν συγκρίνεται μὲ τίποτε ἀπολύτως. Ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου εἶναι «κραταιὰ ὡς ὁ θάνατος» καὶ πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο, γιατί εἶναι ἡ πηγὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς. Βοηθεῖ δὲ τὸν ἄνθρωπο ἔστω καὶ τὴν ἔσχατη στιγμὴ τῆς ζωῆς του νὰ ἀνοίξει τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ αὐτὴ τὴ σωτηρία τῆς ἀγάπης. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μυστήριο, γιατί ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸν ζωοποιὸ Σταυρὸ τοῦ Θεανθρώπου καὶ πραγματοποιεῖται μὲ τὰ κριτήρια τῆς μετανοίας ποὺ ὁ Θεὸς δωρίζει στὸν ἄνθρωπο.

Κανεὶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ προβλέψῃ πῶς ὁ ληστής ἔγινε ὁ πρῶτος πολίτης τοῦ Παραδείσου μὲ ἓνα «Μνήστητί μου Κύριε ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου». Ἡ φιλάνθρωπία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν ἀκατάληπτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ εὐχόνται ἀδιάκοπα γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐλπίζουν στὴν ἐν Χριστῷ μεταποίησή τους. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος στηρίζει τὶς καρδιές μας, ὅταν

προβάλλει την αγάπη του Θεού, πού «πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει καὶ οὐδέποτε ἐκπίπτει» (Α΄ Κορ. 13,7). Σημειώνει δὲ χαρακτηριστικά: «Ὁ ληστής ὄντως ληστής, δι' ὃ καὶ ἐλήστευσε τὴν Βασιλείαν μὲ τὸ “Μνήσθητί μου Κύριε”. Καὶ μόνω τῷ λογισμῷ δύναται ἄνθρωπος συλῆσαι τὸν Παράδεισον».

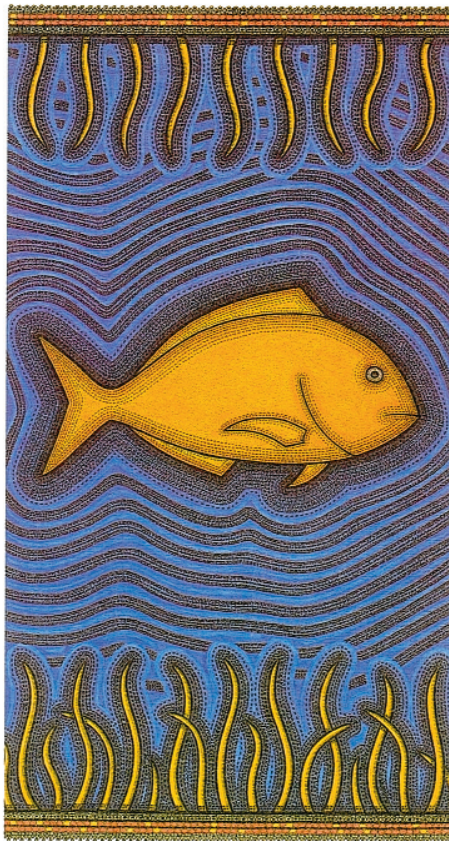
Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μᾶς βεβαιώνει πὼς ὁ δρόμος τῆς ἁμαρτίας ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀπώλεια, πού ὅμως δὲν σημαίνει τὸν μηδενισμό ἢ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀνθρώπου. Ποτὲ ὁ Θεὸς δὲν ἀποσύρει τὸ Πνεῦμα Του ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὥστε «νά ἐκλείψει καὶ νὰ ἐπιστρέψει εἰς τὸν χοῦν». Τὰ χαρίσματα καὶ οἱ δωρεές τοῦ Θεοῦ, πού περιέχονται στὴν «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ποτὲ δὲν ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, πού τις ἀρνιέται καὶ τις ἀπορρίπτει. Ἐλλωστε ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία δὲν ἐπέτρεψε ἀπὸ πρὶν καμιὰ συμφωνία γιὰ τὴ χορηγία τῶν χαρισμάτων. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἁμαρτία ἀλλοιώνει τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, σημαίνει πὼς δὲν τὰ ἀναπτύσσει στὴν κοινωνία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ πορεία αὐτῆ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁδηγεῖ σὲ πλήρη ἀποτυχία καὶ ἀστοχία ἐκείνου πού ἐπιζητοῦσε νὰ ἐπιτύχει μόνος του. Ἦθελε νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐποπτεία καὶ τὴ φροντίδα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ στηρίχθηκε στὴ χοιρότητα τοῦ ἑαυτοῦ του. Γνώριζε ὅμως πὼς ἡ βιολογικότητα τῆς ὑπάρξεώς του τοῦ ἔδειχνε τὸ δρόμο τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ τὴν ὑπερβεῖ, ἂν συνεργαζόταν μὲ τὴν «πνοὴν τῆς ζωῆς», πού ὁ Θεὸς εἶχε ἐμφυσήσει στὴν ὑπαρξὴ του.

Τώρα διαπιστώνει «τὴν ἀποτυχία καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς ἁμαρτίας του, γιατί στερεῖται τὴν κατὰ φύσιν λειτουργία της καὶ τὴν μεταποιεῖ σὲ παρὰ φύσιν... δηλαδὴ στέρηση καὶ ἔκπτωση ἀπὸ τὸ καθῆκον καὶ ἀστοχία ἀπὸ τὸ νὰ πετύχει τὸ στόχο του, ὅπως ὁ τοξευτὴς ἀστοχεῖ στὸ ριζιμο τοῦ τόξου» (Μάξιμος Ὁμολογητῆς). Διαμαρτύρεται γιὰ ὅλα τὰ δεινὰ πού τὸν ἔχουν βρεῖ καὶ ἰδιαίτερα τρομάζει καὶ ἀπωθεῖ τὸ θάνατο. Δὲν θέλει νὰ πεθάνει, γιατί ἔστω καὶ ὑποσυνείδητα γνωρίζει πὼς ἔχει δημιουργηθεῖ γιὰ νὰ ζεῖ αἰωνίως. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀνθρώπου. Αἰσθάνεται χαμένος καὶ αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο τῆς ἁμαρτίας ἴσως τὸν βοηθεῖ νὰ ἀναζητήσει Αὐτόν, πού θὰ ψάξει γιὰ νὰ τὸν βρεῖ.

Στὴν παραβολὴ τοῦ χαμένου προβάτου τρέχει ὁ Ποιμένας νὰ τὸ βρεῖ, ἀφοῦ ἀφήνει τὰ ἐνεήνητα ἐννιά στὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά. Δὲν κινδυνεύουν στὴν ἐρημία, γιατί εἶναι ὅλα ἐνωμένα στὴν ἀγάπη τοῦ Καλοῦ Ποιμένα πού τὰ προστατεύει καὶ ἀπὸ μακριά. Ἀναζητεῖ τὸ χαμένο πρόβατο μὲ κίνδυνο τῆς δικῆς του ζωῆς, πού εἶναι ἔτοιμος νὰ τὴν θυσιάσει, ἀρκεῖ νὰ τὸ βρεῖ καὶ νὰ τὸ σώσει. Ὁ Καλὸς Ποιμένας εἶναι βέβαιος πὼς θὰ τὸ βρεῖ καὶ ὅταν τὸ ἀνακαλύπτει, τὸ φορτώνεται στοὺς ὤμους του καὶ γεμάτος χαρὰ γιορτάζει μὲ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονες (Ματθ. 18,12-15. Λουκ. 15,4-7).

Ὁ Καλὸς Ποιμένας εἶναι «ὁ προεγνωσμένος Ἄμνος τοῦ Θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου» (Α΄ Πέτρ. 1,19-20). Εἶναι «τὸ ἐσφαγμένον Ἄρνιον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (Ἀποκ. 13,8) πού μὲ τὸν ἐκούσιο σταυρικὸ Του θάνατο καὶ τὴν Ἀνάστασή Του ζω-

οποιεῖ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας. Μὲ τὸν Σταυρό Του ὁ Κύριος «ἤπλωσε τὰς παλάμας καὶ ἤνωσε τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα». Εἶναι ἡ «ἡτοιμασμένη Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (Ματθ. 25,34) καὶ στὸ μεγάλο Δεῖπνο «ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα» (Λουκ. 14,15-25). Ὁ Χριστὸς τὰ ἔχει ἔτοιμάσει γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ προσφέρει νὰ τὰ ἀποδεχθοῦν. Μᾶς βεβαιώνει πὼς γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ «ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται ἕως ἄρτι καὶ ἐργάζομαι» (Ἰω. 5,17). Ἡ Ἐκκλησία, ποὺ φανερῶνει τὸ μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας, ἐργάζεται καὶ εὐχεται ἀδιάκοπα γιὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία τοῦ κόσμου, γι' αὐτὸ καὶ προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ παραδοθοῦν στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, πού «οὐ λογίζεται τὸ κακόν... πάντα ἐλπίζει καὶ οὐδέποτε ἐκπίπτει» (Α΄ Κορ. 13,6-8).

Ἡ Εὐχαριστία, συλλειτουργο κλήρου καὶ λαοῦ (γ')

Πρωτ. Παύλου Κουμαριανοῦ, Δρος Θεολογίας
Ἐφημέριος Ἱ.Ν. Ἁγίου Νικολάου Ρηγίλλης, Ἀρχιπ. Ἀθηνῶν

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

2 Στὸ θέμα αὐτὸ τῆς ὄντολογικῆς ἀναγκαιότητας τῆς συλλειτουργίας τοῦ Λαοῦ εἶναι ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὴ ἢ παράδοση ἐκείνη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία γιὰ νὰ τελεσθεῖ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας πρέπει ἐκτὸς τοῦ Ἱερέως νὰ ὑπάρχει ἕστω ἓνας λαϊκός, ὁ ὁποῖος νὰ συμμετέχει μαζί μὲ τὸν Ἱερέα στὰ τελούμενα.

Εἶναι δὲ σ' αὐτὸ τὸ θέμα ξεκάθαρη μαρτυρία μιὰ διήγηση τοῦ Λειμωναρίου. Ἡ διήγηση μᾶς λέει ὅτι σὲ ἓνα παλαιὸ μοναστήρι ἓνας μοναχὸς δίσταζε νὰ μεταλάβει διότι εἶχε σκανδαλισθεῖ ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς τῆς μονῆς. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς ἐπισκέφθηκε τὸν ἅγιον Συμεὼν τοῦ Θαυμαστοῦ ὄρους γιὰ νὰ τὸν ρωτήσει σχετικά. Οἱ κληρικοὶ πραγματικὰ ἦταν ἀνάξιοι. Ὁ ἅγιος ὁμῶς τοῦ ἀπάντησε: «τοῦτο γίνωσκε, ἀδελφέ, ὅτι εἶ τις ἐὰν προσκομίσῃ ἐν τῷ κοινοβίῳ ὑμῶν, ἔχετε ἐκεῖ γέροντα ὀνόματι Πατρίκιον, οὗτος δὲ ὁ γέρον ἵσταται ἔξω τοῦ Ἱερατείου ὑποκάτω πάντων, πλησίον τοῦ κατὰ δυσμὰς τοίχου τῆς ἐκκλησίας καὶ λέγει καὶ αὐτὸς τὴν ἁγίαν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς καὶ αὐτοῦ λογίζεται ἡ ἁγία ἀναφορά». (Λειμωνάριον, κεφ. 96 ΕΠΕ σ. 186). [= Αὐτὸ ἔχε ὑπ' ὄψην σου, ἀδελ-

φέ, ὅτι ὅποιος καὶ ἂν προσφέρει τὴν Ἀναφορά, ἔχετε ἐκεῖ ἓνα γέροντα ποὺ λέγεται Πατρίκιος, ὁ ὁποῖος στέκεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα πίσω ἀπ' ὅλους κοντὰ στὸν δυτικὸ τοῖχο τῆς ἐκκλησίας καὶ λέει καὶ αὐτὸς τὴν εὐχὴ τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς, καὶ ἡ προσφορὰ τῆς θυσίας καταλογίζεται σ' αὐτόν!].

Πόσα δὲ λέει αὐτὴ ἡ διήγηση, καὶ μάλιστα ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ γενικὴ ἱερωσύνη ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Προφανῶς ἡ διήγηση λέει ὅτι ἀφοῦ ἡ Εὐχαριστία τελεῖται χάριν τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπίσης τελεῖται ἀπὸ ὅλους μαζί, καὶ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ Ἱερατεῖο, τότε ἡ ἀναξιότητα τοῦ μέρους ἐπισιχιάζεται καὶ ἐξουδετερώνεται χάριν τοῦ ὅλου ἢ μᾶλλον ἡ ἀναξιότητα τοῦ ἐνὸς ἐπισιχιάζεται καὶ ἀναιρεῖται χάριν τοῦ ἄλλου ἢ χάρις στὸν ἄλλον! Ἡ ἀγιότητα τοῦ γέροντος Πατρικίου καὶ ἡ ἐπιθυμία του νὰ μεταλάβει Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ κατωχύρωνε καὶ ἐξασφάλιζε τὴν παρρησία ὀλοκλήρου τῆς συνάξεως καὶ βέβαια κατὰ χάριν καὶ τῶν ἀναξίων ἱερέων τῆς!

3 Ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Λατρείας καὶ τὴν τάξιν τῆς Λειτουργίας

μπορούμε να προσκομίσουμε και τὰ ἐξῆς παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀλήθεια αὐτή, δηλ. τῆς συλλογικότητας τῆς Θείας Λατρείας καὶ τῆς ἀναγκαιότητας τῆς συμμετοχῆς τῶν Λαϊκῶν στὴν Θεία Λατρεία.

Κατ' ἀρχὴν εἶναι σαφές ὅτι τὰ σημεῖα ὑπὸ τῶν Ψαλτῶν ἀδόμενα μέλη ἀνήκουν στὸν Λαό. Ἰδιαίτερα στὴν Βυζαντινὴ περίοδο ἡ Ἐκκλησία εἶχε λάβει μέρος γι' αὐτὸ τὸ θέμα μὲ τὴ διαμόρφωση τοῦ Ἀσματικοῦ Τυπικοῦ. Στὸ ἀρχαῖο Ἀσματικὸ Τυπικὸ κυριαρχοῦσαν τὰ Ἀντίφωνα σὺς ἱερεῖς Ἀκολουθίες, ὅπου τὰ ρεφραίν –οἱ ἐπωδοὶ ἢ «προκειμένα»– τῶν Ἀντιφώνων ἦταν σύντομα καὶ εὐμνημόνευτα καὶ ὅλος ὁ Λαὸς συμμετεῖχε φάλλοντάς τα. Στὰ Ἀντίφωνα, ὅχι μόνον ὁ Λαὸς εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ συμμετέχει, ἀλλὰ προετρέπετο καὶ ἐνεθαρρύνετο στὸ νὰ συμμετέχει μὲ εἰδικὸ σύνθημα ἀπὸ τοὺς ἱεροφάλτες («διὰ χειρονομίας»).

Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὸ ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν πατροπαράδοτη τάξη τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, Τελετῶν καὶ Ἀκολουθιῶν, καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς ἐκάστοτε τελετῆς ὁ Λαὸς βρίσκεται σὲ *διαρκῆ διάλογο* μὲ τὸν Ἱερέα ἢ τοὺς Ἱερεῖς:

- Σὲ ἄλλες περιπτώσεις οἱ ἐκφωνήσεις τοῦ Λαοῦ εἶναι ἀπάντηση σὲ προτροπὴ τοῦ Ἱερέως νὰ προσευχηθοῦν γιὰ κάτι, ὅποτε ὁ Λαὸς ἀπαντᾷ “*Κύριε ἐλέησον*”, “*Παράσχου Κύριε*”, κ.λπ.
- Σὲ ἄλλες περιπτώσεις ὁ Ἱερεὺς εὐχεται ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ καὶ ὁ Λαὸς ἀπαντᾷ μὲ τὸ Ἀμήν.
- Ἐδῶ εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὸ νὰ δοῦμε τί μᾶς λέει ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ

Καβάσιλας γιὰ τὸ “Ἀμήν”: «οἱ πιστοὶ πάντες τὸ “ἀμήν” ἐπιλέγουσι, καὶ τοῦτο τὸ ρῆμα βοήσαντες οἰκειοῦνται πάσας τὰς τοῦ Ἱερέως φωνάς» (εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν 16,2).

4 Πρὶν ἀπὸ τὶς κρισιμώτερες στιγμὲς τῆς Θείας Εὐχαριστίας (πρὸ τῆς Μεγάλης Εἰσόδου καὶ πρὸ τῆς Θείας Μεταλήψεως) ἔχει ἐπικρατήσει ὁ λειτουργῶν Ἀρχιερεὺς ἢ Ἱερεὺς νὰ ζητᾷ συγχώρηση ἀπὸ τὸν Λαό. Σήμερα δυστυχῶς στὴν πράξη ἔχει ἐπικρατήσει μία ἄσκοπη ἀντιστροφή τῆς ἀρχικῆς τάξεως. Ὁ λειτουργὸς ἐνῶ ὑποτίθεται ἐξέρχεται νὰ ζητήσει συγχώρηση ἀπὸ τὸν Λαό, τελικὰ –σὰν νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη συγχωρήσεως– εὐλογεῖ τὸν λαὸ λέγων «*τοῖς μισοῦσιν καὶ ἀδικοῦσιν ἡμᾶς συγχώρησον Κύριε*». Ἡ ἀρχικὴ διατύπωση ὅμως εἶναι «ἀδελφοί, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ», τὴν ὁποῖαν μάλιστα ὁ λειτουργὸς ἐπανελάμβανε καὶ στὸ τέλος τῆς Λειτουργίας μετὰ τὸ «*δι' εὐχῶν...*».

Ἐνα ἄλλο σημεῖο εἶναι ἐπίσης πολὺ χαρακτηριστικὸ. Τὸ εἶχαμε ἀναφέρει καὶ σὲ προηγούμενη εἰσήγησή μας. Εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει νὰ κάνει μὲ κάτι ποὺ σήμερα σώζεται σὲ λανθασμένη μορφή. Πρόκειται γιὰ τὸν διάλογο μεταξὺ ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρων, ἢ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου μετὰ τὴν Μεγάλῃ Εἰσοδο.

Σύμφωνα μὲ τὴ σημερινὴ τάξη τῆς Λειτουργίας, μετὰ τὴν Εἴσοδο τῶν Τιμίων Δώρων καὶ τὴν ἀπόθεσή τους ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, οἱ Πρεσβύτεροι ἀσπάζονται τὸ χερί τοῦ Ἐπισκόπου καὶ λέγουν:

«*Εὐξαι ὑπὲρ ἡμῶν Δέσποτα Ἁγιε*».

Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἀπαντᾷ:

«*Πνεῦμα Ἁγιον ἐπελεύσεται ἐφ' ὑμᾶς καὶ δύναιμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει ὑμῖν*».

Σὲ περίπτωση Λειτουργίας Ἱερέως μετὰ Διακόνου, ὁ Διάκονος λέγει:

«*Εὕξαι ὑπὲρ ἐμοῦ Δέσποτα Ἄγιε*».

Καὶ ὁ Ἱερεὺς ἀπαντᾷ:

«*Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ Σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι*».

Τί νόημα ἔχει μιὰ τέτοια βαρύγδουπη εὐλογία πρὸς τὸν Διάκονο αὐτῆ τῆ στιγμῆ; Ἡ τί νόημα ἔχει μιὰ τέτοια βαρύγδουπη εὐλογία πρὸς τοὺς Πρεσβύτερους αὐτῆ τῆ στιγμῆ; Ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκη αὐτῆ τὴν εὐλογία; Ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιτελέσει τὸ ἔργο τῆς ἐνσαρκώσεως; Τὸ πρόβλημα τὸ λύνει ἡ ἔρευνα τῶν χειρογράφων! Ὁ διάλογος εἶναι ἐντελῶς ἀντίστροφος στὰ χειρόγραφα. Σύμφωνα μὲ αὐτά, μετὰ τὴν ἀπόθεση τῶν Τιμίων Δώρων ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης ὁ Ἐπίσκοπος λέει πρὸς τοὺς Πρεσβυτέρους:

«*Εὕξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφοί*».

Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ ἀπαντοῦν:

«*Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ Σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι*»!!!

Σὲ περίπτωση Λειτουργίας Πρεσβυτέρου μετὰ Διακόνου, ὁ Διάκονος λέγει στὸν Πρεσβύτερο «*Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ Σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι*», ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Πρεσβύτερος ἔχει παρακαλέσει τὸν Διά-

κονο: «*Εὕξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφέ*»¹.

Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖο εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό γιὰ τὸ θέμα μας σήμερα εἶναι ὅτι σὲ περίπτωση ἀπουσίας Διακόνου τὸ λέει ὁ Λαός! Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀρχαιότερη πράξη ἦταν νὰ τὸ λέει ὁ Λαός, διότι ἔτσι ἀπαντᾷ στὴ Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ σὲ ἄλλες ἀρχαῖες μαρτυρίες. Σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες αὐτὲς ὁ Ἱερεὺς ἢ ὁ Ἀρχιερεὺς, μόλις ἀποτεθοῦν τὰ δῶρα στὴν Ἁγία Τράπεζα καλεῖ ὅλους νὰ συμμετάσχουν στὴν Ἁγία Ἀναφορὰ ἐκφωνώ- ντας:

«*Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό*».

Καὶ ὁ Λαὸς ἀπαντᾷ:

«*Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι*».

Καὶ οἱ Διάκονοι ἀπαντοῦν πρὸς τὸν Λαό:

«*Μνησθεῖν ὑμῶν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ Αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*».

Πόσο ὠραῖο εἶναι αὐτό; Πόσο τονίζει αὐτὴν τὴν ἀλήθεια τῆς συλλογικότητος τῆς Λατρείας, τῆς ἐνότητος καὶ συνεργασίας μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ, τὴν ἀλληλεξάρτηση καὶ τὴν κοινωνία τῶν χαρισμάτων.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. R. Taft, "The Dialogue after the Entrance of the Gifts" II, *The Great Entrance*, (Orientalia Christiana Analecta 200, Roma 1978), σσ. 285-307.

Τὰ ὄρια τοῦ κηρύγματος

Πρωτ. Ἀντωνίου Πινακούλα,
ἐφημ. Ἰ.Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Χαλανδρίου, Ἰ. Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν

Στὸ προηγούμενο σημείωμά μας σχετικὰ μὲ τὸ κήρυγμα προσπαθήσαμε νὰ δείξουμε ποιό εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος. Ὅτι δηλαδή εἶναι ἐξήγηση καὶ ἀνάπτυξη τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ κήρυκας, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ μορφή τῆς περικοπῆς, ἀναζητᾷ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε νὰ πεί ὁ συγγραφέας-εὐαγγελιστῆς στοὺς ἀναγνώστες του σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία, τὴ δράση καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ὁ εὐαγγελιστῆς ἔγραψε μέσα στὶς συνθήκες τῆς ἐποχῆς του καὶ γιὰ τοὺς δικούς του ἀναγνώστες, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ κήρυκας θὰ προσπαθήσει νὰ μεταφέρει τὰ ἴδια πράγματα στοὺς δικούς του ἀκροατές. Ὁ κήρυκας θὰ μεταφέρει ὅ,τι μεταφέρει μὲ βάση τὴν πνευματικὴ του ἡλικία καὶ ὠριμότητα, τὴ μελέτη καὶ τὴν προετοιμασία του, τὴν ποιμαντικὴ του ἔγνοια καὶ εὐαισθησία.

Ἄς δοῦμε τώρα ποιὰ εἶναι τὰ ὄρια τοῦ κηρύγματος. Τί δηλαδή ἐλάχιστο πρέπει νὰ περιέχει τὸ κήρυγμα καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ παρουσίαση τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυνατόν νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν κήρυκα. Ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ τὸ κήρυγμα εἶχε τοὺς περιορισμούς του. Ὁ κήρυκας δὲν εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ μιλάει γιὰ ὅλα. Τὸ κήρυγμα ἦταν πάντοτε δημόσιος λόγος, μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται. Ἀπευθύνεται

στοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ στοὺς κατηγομένους, στοὺς μετανοοῦντες καὶ σὲ ἀνθρώπους ποὺ σκέπτονται νὰ γίνουν χριστιανοὶ ἢ ἀπλὰ ἐνδιαφέρονται νὰ μάθουν τί πιστεύουν οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας. Δεύτερη προϋπόθεση τοῦ κηρύγματος καὶ συμπληρωματικὴ τῆς πρώτης εἶναι ὅτι ὁ κήρυκας ἀπευθύνεται σὲ ὅλους τοὺς παραπάνω, καὶ ἄρα πρέπει νὰ ἔχει ὡς στόχο του νὰ γίνεται κατανητὸς καὶ ὅ,τι λέει νὰ προσλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς ἀπλούστερους πνευματικά, τοὺς «ἰδιῶτες» (Α΄ Κορ. 14, 23-24) καὶ ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς προχωρημένους.

Οἱ παραπάνω προϋποθέσεις τοῦ κηρύγματος φαίνονται στὸ ἴδιο τὸ Εὐαγγέλιο. Ὁ Χριστὸς ἀπευθύνεται σὲ ὅλο τὸν κόσμο καὶ ἡ διδασκαλία του εἶναι δημόσια. Ἀπευθύνεται ὅμως καὶ στοὺς μαθητὲς χωριστά, μὲ ἰδιαίτερη διδασκαλία καὶ καθοδήγηση. Σημειώσεις ὅπως «τότε ἄφησε τὸ πλῆθος καὶ ἦρθε στὸ σπίτι του. Καὶ πῆγαν οἱ μαθητὲς του καὶ τοῦ εἶπαν: «Ἐξήγησέ μας...» (Μτθ. 13,36) ἢ «Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε μόνος, ὅσοι ἦταν μαζί του, καθὼς καὶ οἱ δώδεκα μαθητὲς, τὸν ρωτοῦσαν γιὰ τὸ νόημα τῶν παραβολῶν. Κι ἐκεῖνος τοὺς ἔλεγε: - Σ' ἐσᾶς ἔχει δοθεῖ νὰ γνωρίσετε τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Σ' ὄσους ὅμως βρῖσκονται ἔξω ὅλα παρου-

σιάζονται με παραβολές... τούς κήρυττε τὸ μήνυμά του, σύμφωνα με τὴ δυνατότητα ποὺ εἶχαν νὰ καταλαβαίνουν. Χωρὶς παραβολές δὲν τούς κήρυττε τὸ λόγο, ὅλα ὅμως τὰ ἐξηγοῦσε ἰδιαίτερωσ στοὺς μαθητές» (Μάρκ. 4, 10-34) βρίσκονται παντοῦ στὰ Εὐαγγέλια.

Τὸ ἴδιο φαίνεται καὶ στὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὁ Ἀπόστολος διακρίνει μεταξὺ γάλακτος καὶ στερεᾶς τροφῆς. «Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὐπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι δύνασθε», ὅπως ἐπίσης μεταξὺ «σοφίας ἐν τοῖς τελείοις» καὶ ἀπλῆς διδασκαλίας (Α' Κορ. 2,6). Στὴν Πρὸς Ἑβραίους βρίσκουμε τὴ συστηματικότερη διάκριση μεταξὺ διδασκαλίας γιὰ «τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων του Θεοῦ» καὶ διδασκαλίας «ἐπὶ τὴν τελειότητα» (Ἑβρ. 5,12-6).

Θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε μετὰ τὴν παράθεση μαρτυριῶν ἀπὸ τὴν πατερική φιλολογία σχετικὰ μετὰ τὴν παραπάνω διάκριση. Ἄς ἀρκεσθοῦμε μόνο στὸν μεγάλο κήρυκα τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, ποὺ συχνὰ στὰ κηρύγματά του, ὅταν ἡ ροὴ τοῦ λόγου ἐγγίζει θέματα ποὺ ἀφοροῦν στοὺς προχωρημένους, ἐπικαλεῖται τὴν ἐμπειρία τους λέγοντας «ἴσασις οἱ μεμνημένοι τὰ λεγόμενα». Ἐνα παράδειγμα. Σὲ κήρυγμά του ὅπου κάνει λόγο γιὰ τὸν πνευματικὸ καθαρισμὸ λέει: «καὶ ἐκεῖ τὸ σῶμα καθαριζόταν ἐξωτερικὰ· διότι ὁ καθαρισμὸς ἦταν σωματικός· ἐνῶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ὁ καθαρισμὸς εἶναι πνευματικός, μπαίνει μέσα στὴν ψυχὴ καὶ δὲν τὴ ραντίζει ἀπλῶς ἐξωτερικὰ, ἀλλὰ τὴν καθαρίζει, σὰν μία πηγὴ ποὺ πηγάζει μέσα στὶς ψυχές μας. Γνωρίζουν οἱ μεμνημένοι αὐτὰ ποὺ λέγω» (ΙΣΤ' Ὁμιλία στὴν Πρὸς Ἑβρ. 2).

Ὅπως ἤδη εἶπαμε, στὴν Πρὸς Ἑβραίους (6,1-2) ὑπάρχει ἡ συστηματικότερη ἀναφορὰ στὰ θέματα τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας, δηλαδὴ τοῦ κηρύγματος. Αὐτὰ εἶναι:

α) ἡ κλήση στὴν μετάνοια καὶ στὴν πίστη,

β) ἡ διδασκαλία περὶ βαπτίσματος,

γ) ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ἐσχάτων.

Ὁ σημερινὸς κήρυκας δὲν ζεῖ στὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ οἱ πιστοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μόλις ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμὸ καὶ τὴν εἰδωλολατρία. Οὔτε ἐπίσης διέτελεσαν κατηχούμενοι οὔτε ἐντάχθηκαν ποτὲ σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν μετανοούντων οὔτε γνωρίζουν ὅτι εἶναι μνημένοι. Εἶναι πιστοὶ ποὺ γεννήθηκαν χριστιανοί, βαπτίστηκαν ὅταν ἦταν νήπια καὶ γνωρίζουν γιὰ τὴν πίστη τους αὐτὰ ποὺ ἔμαθαν στὸ σχολεῖο. Στὸ προηγούμενο σημείωμά μας προσπαθήσαμε νὰ κατηγοριοποιήσουμε ἀμυδρὰ τὸ ἐκκλησιασμὰ μας. Ἡ ἀναφορὰ μας τώρα στὰ γενικὰ θέματα τοῦ πρωτοχριστιανικοῦ κηρύγματος σκοπεύει στὸ νὰ βοηθήσει τὸν καινούργιο κήρυκα νὰ προσανατολιστεῖ ὡς πρὸς τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο τοῦ κηρύγματός του. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κήρυκας, μετὰ ἀφετηρία τῆ σχετικῆ περικοπῆ τοῦ Εὐαγγελίου, προβαίνει στὴ συγκρότηση τοῦ κηρύγματός του, ἀλλὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνάει ὅτι αὐτὸ εἶναι κήρυγμα ἐὰν ἀναφέρεται σὲ κάποια πτυχὴ αὐτῶν τῶν θεμάτων ἢ ἐὰν φωτίζει κάποια πλευρά τους.

ὑπὸ τις παραπάνω προϋποθέσεις, τὰ θέματα ποὺ πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος σήμερα παίρνουν πιὸ συγκεκριμένη μορφή. Ἡ

κλήση στή μετάνοια καὶ στήν πίστη δὲν εἶναι κάλεσμα γιὰ ἐγκατάλειψη τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἢ τῆς εἰδωλολατρίας ἀνθρώπων ποὺ πιστεύουν ὅτι εἶναι χριστιανοί. Εἶναι κλήση στή συνειδητοποίηση τῆς πίστεως τους στὸ Χριστό. Ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ περιβάλλον μας χωρὶς νὰ τὸ ἐγκαταλείψουμε. Νὰ μὴν ἐνεργοῦμε ὅπως ἐνεργοῦν αὐτοὶ ποὺ δὲν πιστεύουν. «Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι». Μᾶς καλεῖ νὰ πιστέψουμε στὶς ὑποσχέσεις του καὶ στήν ἀνταπόδοσή του. Νὰ τηροῦμε τὸ νόμο του καὶ νὰ ἐλπίζουμε σταθερὰ στήν ἐπικράτηση τοῦ καλοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ κύριος τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία εἶναι πρῶτα ἱερὴ ἱστορία καὶ μετὰ εἶναι πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ. Εἶναι ἱστορία δηλαδὴ ποὺ πρωταγωνιστεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποὺ οἱ δραστηριότητες τῶν ἀνθρώπων ἔχουν τὴ θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ σημασία τους ἀνάλογα μὲ τὴν ἠθικὴ τους βαρύτητα. Ἡ κλήση λοιπὸν στή μετάνοια καὶ στήν πίστη εἶναι κλήση στήν ἔξοδο ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ στήν ἐνεργὸ προσδοκία τοῦ ἐρχόμενου, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται.

Τὸ δεύτερο θέμα τοῦ κηρύγματος ἦταν ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ βαπτίσματος, τῆς ἔνταξης δηλαδὴ αὐτοῦ ποὺ κλήθηκε καὶ μετανόησε στήν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα. Πῶς θὰ διατηρήσει ἡ βασικὴ αὐτὴ διδασκαλία τὴ θέση της μέσα σὲ μία Ἐκκλησία ποὺ ἔχει ἤδη βαπτισμένα τὰ μέλη της καὶ πρέπει νὰ τὰ διδάξει περὶ βαπτίσματος ἐκ τῶν ὑστέρων; Ἡ περὶ βαπτίσματος διδασκαλία ἔχει τὴ θέση της ἐὰν λάβουμε ὑπόψη μας ὅτι στοὺς περισσότερους πιστοὺς μας αὐτὸ παραμένει ἀνενεργὸ ἢ μόλις ἐνεργὸ σὲ χαμηλὸ

ἐπίπεδο. Γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους μας αὐτὸ γίνεται συνειδητὸ ἀπὸ τὴν ἀπόσταση ποὺ βιώνουν μέσα τους ἀκούγοντας στήν ἐκκλησία γιὰ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς ἐντολές του καὶ ἀδυνατώντας νὰ τὶς τηρήσουν. Ἀκοῦνε γιὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ αὐτὸ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴ δική τους βούληση. Ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ βαπτίσματος θὰ τοὺς βοηθήσει νὰ καταλάβουν γιὰτὶ ἀξίζει κανεὶς νὰ ἀποδυθεῖ σὲ ἀγώνα «μὴ θελούσης τῆς καρδίας» γιὰ τὴν τήρηση τοῦ νόμου, γιὰ τὴν ὑπεύθυνη ἠθικὴ πράξη, γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς εὐθύνης τῶν ἄλλων μέχρι ν' ἀξιωθοῦν τὴν ἐνεργοποίηση τοῦ βαπτίσματός τους καὶ νὰ αἰσθανθοῦν ἐσωτερικὰ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ. Χωρὶς τὴ διδασκαλία περὶ τοῦ βαπτίσματος, τὶς προϋποθέσεις της καὶ τὶς συνέπειές της δὲν μπορούμε νὰ καλοῦμε στὸ κήρυγμα τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὑπερβοῦν τὰ ἠθικὰ διλήμματα, τὶς συγκρούσεις καθηκόντων καὶ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ κάνει ἀκόμη καὶ τραγικὴ τὴ ζωὴ τους.

Τὸ τρίτο θέμα τοῦ κηρύγματος εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ἐσχάτων. Περὶ τοῦ θανάτου, τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς κρίσεως. Ἐδῶ τὰ πράγματα θέλουν περισσότερη προσοχή. Εἶναι σύνηθες στοὺς κήρυκες νὰ διαπραγματεύονται αὐτὰ τὰ θέματα ἀνεξάρτητα μεταξύ τους, ὅτι αὐτὰ ἀφοροῦν στὸ τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἡ ἀνάσταση εἶναι ἡ γενικὴ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ ἡ κρίση εἶναι ἐκεῖνη τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Χωρὶς αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ διαπραγμάτευση νὰ εἶναι ὀπωσδήποτε λαθασμένη, ἐὰν τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο γίνεται λόγος γι' αὐτὰ δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ βρίσκουμε στήν Καινὴ Διαθήκη καὶ στήν πατερικὴ

παράδοση, γίνεται απλά θρησκευτική και ένδεχομένως αντιχριστιανική. Τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν θάνατο καὶ τὴν ἀνάσταση ἦταν πάντοτε συνδεδεμένο μὲ τὴν παροῦσα καὶ τρέχουσα ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ θάνατος εἶναι διπλός, πρῶτα πνευματικός καὶ ὕστερα σωματικός. Ἡ ἀνάσταση εἶναι πρῶτα ἀνάσταση πνευματικὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία διὰ τῆς μετανοίας, ἐπανόρθωση στὸ κατὰ φύση καὶ ἀποκατάσταση στὸ κατ' εἰκόνα, ὅσο εἶναι ἐφικτὸ στὴ παροῦσα ζωὴ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ νὰ γίνῃ ζωντανὴ ἐλπίδα γιὰ τὴ μελλοντικὴ καὶ τελευταία Κρίση. Ὅσο γιὰ τὴν Κρίση, τὸ κήρυγμα γι' αὐτὴν ἦταν ὅτι γιὰ τὸν καθένα πιστὸ ἀρχίζει μὲ τὸ βάπτισμά του, γιὰ νὰ συνεχισθεῖ μέσα στὴ Ἐκκλησία μὲ τὸν ἀγώνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὴ ἀφομοίωση τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν καθημερινὴ στάση του ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ταυτίζεται στὸν παρόντα αἰῶνα μὲ τὴ σύναξη τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἐξάλλου, τὰ ἔσχατα ἔχουν ἐγκαινιασθεῖ μὲ τὸν ἐρχομό, τὸν Σταυρό, τὸν θάνατο καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Ἐὰν αὐτὰ εἶναι τὰ γενικὰ θέματα τοῦ κηρύγματος, τὰ θέματα τῆς διδασκαλίας περὶ τελειότητος εἶναι: α) ἢ κατ' ἰδίαν (ἐσωτερικὴ) διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητές, ὅπως φαίνεται στὰ Εὐαγγέλια, ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει «σοφίαν ἐν τοῖς τελείοις» (Α' Κορ. 6,1 κ.έ.) καὶ β) ἢ διδασκαλία γιὰ τὸ Δεῖπνο τοῦ Κυρίου, ἰδιαίτερα ὅσα ἀφοροῦν στὴν αὐτοπροσφορά τοῦ οὐράνιου ἀρχιερέα Χριστοῦ (Ἐβρ. 7,1-10,8). Σύμφωνα μὲ τὴν Πρὸς Ἑβραίους, οἱ ἀποδέκτες αὐτῆς τῆς διδασκαλίας εἶναι ἐκεῖνοι

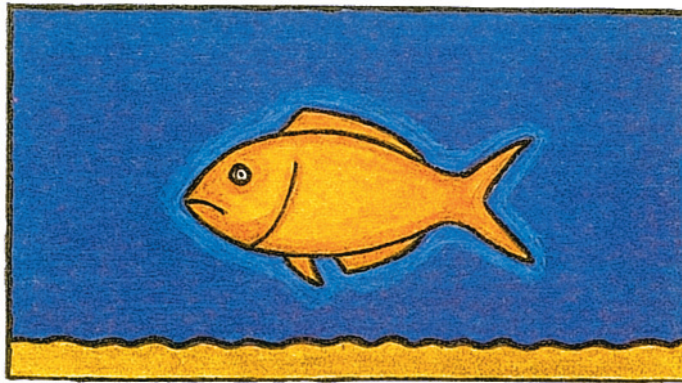
ποὺ «...φωτίστηκαν, γεύτηκαν τὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, δέχτηκαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεύτηκαν τὴν ὁμορφιὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς θαυματουργικὲς ἐνέργειες ποὺ προμηνᾶνε πὼς ἔρχεται ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (6,4-5). Στὶς μέρες μας θέματα αὐτῆς τῆς διδασκαλίας εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὰ στάδια τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς θεώσεως, ὅπως μετονομάστηκαν τὰ παραπάνω μέσα στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

Ὅπως εὐκόλα ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, τὰ θέματα γιὰ τοὺς ἀρχαρίους δὲν ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ θέματα γιὰ τοὺς προχωρημένους μὲ μία κάθετη γραμμὴ, ἀλλὰ συνδέονται στενὰ ὄντας τὰ δεύτερα ὀργανικὴ συνέχεια τῶν πρώτων. Ὁ κήρυκας πρέπει νὰ φροντίζει νὰ μιλάει πάντα γιὰ τὰ πρῶτα, ἀλλὰ νὰ ὑπονοεῖ πάντοτε καὶ τὰ δεύτερα. Πρέπει δηλαδὴ νὰ δημιουργεῖ καὶ νὰ συντηρεῖ στοὺς ἀκροατὲς τὴν ἔνταση μεταξὺ τῶν δύο πνευματικῶν καταστάσεων ποὺ βρίσκονται τὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιάσματος του. Τὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στοὺς προχωρημένους δὲν εἶναι μυστικὰ ποὺ δὲν πρέπει νὰ γίνουν γνωστά, ἀλλὰ εἶναι πράγματα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ προσεγγίσουν οἱ ἀρχάριοι λόγῳ τῆς πνευματικῆς τους ἡλικίας. Γι' αὐτὸ στὸ Εὐαγγέλιο χρησιμοποιοῦνται τὰ ρήματα «δύνασθαι» καὶ «συνιέναι», ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ στάδια τῆς ἀνθρώπινης ἡλικίας, «νήπιος» καὶ «τέλειος ἀνὴρ», γιὰ νὰ ἐκφρασθεῖ ἡ σχετικὴ διαφορά. Πόσο ἀναγκαῖο εἶναι τὸ κήρυγμα νὰ μένει στὰ θέματά του, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ δείχνει τὴν περαιτέρω πορεία, φαίνεται σ' αὐτὸ ποὺ λέει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Διότι ἐὰν ἤθελε (ὁ Χριστός) νὰ μὴν

ἀκούσουν καὶ νὰ σωθοῦν, ἔπρεπε τελείως νὰ σιγήσει καὶ νὰ μὴν μιλάει μὲ παραβολές. Τώρα ὅμως μὲ τὸ ἴδιο πράγμα τοὺς παρακινεῖ, μὲ τὸ νὰ τοὺς μιλάει συνεχισμένα» (ΜΕ΄ ὁμιλία στὸ Κατὰ Ματθαῖον 2).

Ἡ μὴ τήρηση τῶν ὁρίων στὸ κήρυγμα ἐπιφέρει τὴν ἀκύρωσή του. Ἡ προσπάθεια νὰ γίνεταὶ κατανοητὸ καὶ δῆθεν πρακτικὸ τὸ μετατρέπει ἀπὸ ἐξαγγελία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ σὲ μάθημα κανόνων συμπεριφορᾶς, ἀνιαρὴ καὶ πλη-

κτικὴ ἠθικολογία καὶ θρησκευτικὴ φλυαρία. Ἀντίθετα, ἡ διδασκαλία περὶ νοερᾶς προσευχῆς, περὶ χαρισμάτων, φωτισμοῦ καὶ θεώσεως, θεμάτων ποῦ εἶναι ἄσχετα μὲ τὴν ἐμπειρία τῶν περισσοτέρων πιστῶν μας, τὸ μετατρέπει σὲ φανταστικὴς, περιπετειώδεις διηγήσεις. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση τοῦ κηρύγματος εἶναι ἡ προσήλωση τοῦ κήρυκα στὰ ὅρια τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ ἡ διατήρηση τῆς σχέσης της μὲ τὴ διδασκαλία περὶ τελειότητος.

Ἡ θεμελίωση τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ

Ἄρχιμ. Αὐγουστίνου Γ. Μύρου, Δρος Θ.,
Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Σερβίων καὶ Κοζάνης

ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ τῶν προτεσταντικῶν κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἄλλων αἰρετικῶν ἀντιλήψεων, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς ἔντονης κυριαρχίας τῆς λογοκρατίας, τίθεται συχνὰ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὁ νηπιοβαπτισμὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ ἀποκεκαλυμμένο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πίσω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ κρύβεται ἡ ἀμφισβήτηση τῆς πρακτικῆς στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ βαπτίζονται τὰ νέα της μέλη στὴν νηπιακὴ ἡλικία καὶ ἡ ἐνθάρρυνση νὰ ἐγκαταλειφθεῖ ἡ μακραίωνη αὐτῆ ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης. Ὡς βασικὰ ἐπιχειρήματα προβάλλονται ἡ θεωρούμενη ἔλλειψη ἀγιογραφικῶν μαρτυριῶν, ἡ θεωρούμενη διαπίστωση ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦταν ἄγνωστος στοὺς ἀποστολικούς χρόνους καὶ στοὺς ἐπομένους τρεῖς αἰῶνες, καί, τέλος, ἡ ἀπουσία τῆς ἐλεύθερης βούλησης στὰ νήπια.

Ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἰσχύουν τὰ παραπάνω ἐπιχειρήματα θὰ τὸ ἐρευνήσουμε στὴ συνέχεια.

1. Ἡ μαρτυρία τῶν Ἁγίων Γραφῶν.

Ὅσο κι ἂν ἐρευνήσει κάποιος τὶς Ἁγίες Γραφές εἶναι ἀδύνατο νὰ βρεῖ σ' αὐτὲς ρητὴ ἐντολή, μὲ τὴν ὁποία νὰ ἀπαγορευεταὶ ὁ νηπιοβαπτισμὸς. Δὲν ὑπάρχει βέβαια καὶ ρητὴ ἐντολή μὲ τὴν ὁποία νὰ συστήνεται. Κι αὐτὸ διότι γιὰ

τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὁ νηπιοβαπτισμὸς δὲν ἀποτελοῦσε πρόβλημα. Ὑπῆρχε ἡ βεβαιότητα ὅτι τὰ νέα της μέλη μπορούσαν νὰ βαπτισθοῦν σὲ ὅποιαδήποτε ἡλικία κι ἂν εὐρίσκοντο, ἀκόμη καὶ στὴ νηπιακῇ. Οἱ ἀγιογραφικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν ἀμετακίνητη αὐτὴ πεποίθηση τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ποικίλες.

Τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης μᾶς διδάσκουν ὅτι τὸ χριστιανικὸ βάπτισμα εἶναι τὸ ἀπαραίτητο σημάδι τῆς Νέας Διαθήκης, τὴν ὁποία ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὸν Νέο Ἰσραήλ, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀπαραίτητο σημάδι τῆς Παλαιᾶς του Διαθήκης ἦταν ἡ περιτομή. Ὅταν ὁ Χριστὸς, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάληψή του, παραγγέλλει στοὺς μαθητές του νὰ «μαθητεύσουν πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Μτθ. 28,19), θέτει ὡς πρώτη καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἔνταξή τους στὸν Νέο Ἰσραήλ, στὴν Ἐκκλησία, τὴν βάπτισή τους. Ἔτσι τὸ βάπτισμα γίνεται τὸ ἀπαραίτητο σημάδι τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ περιτομὴ ἀποτελοῦσε τὸ ἀπαραίτητο σημάδι ἐκείνων ποὺ ἀνῆκαν στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι

γνωστό ότι στην Π. Διαθήκη ο Θεός, όχι απλώς επέτρεπε στα νήπια να δεχθούν την περιτομή, αλλά ρητά έντελλόταν να υποβληθεί στην περιτομή κάθε αγόρι κατά την ὄγδοη ἡμέρα μετὰ τὴν γέννησή του (Γεν. 17,9-14). Γιατί λοιπὸν στὴν Κ. Διαθήκη νὰ ἀποκλείσει ὁ Θεὸς τὰ νήπια νὰ γίνουν μέλη τῆς Ἐκκλησίας του; Αὐτὴ ἢ πρακτικὴ τῆς περιτομῆς στὴν Π. Διαθήκη ἀποτελεῖ ξεκάθαρη ἀγιογραφικὴ κατοχύρωση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ.

Ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτος ὁ λόγος τὸν ὁποῖο ἀπηύθυνε ὁ ἀπόστολος Πέτρος στὸ πλῆθος ποὺ παρακολουθοῦσε τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς: «*Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψετε τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν*» (Πράξ. 2,38-39). Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ χωρίου ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐπιχείρημα τῶν Προτεσταντῶν ἐναντίον τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ. Ὁμως οἱ ἴδιοι ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς νὰ ἀναφερθοῦν καὶ στὴ συνέχεια τοῦ χωρίου, στὴν ὁποία ρητὰ λέγεται ὅτι ἡ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ λήψη τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ τὸ βάπτισμα ἀφορᾷ καὶ στὰ τέκνα τους, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας.

2. Ὁ νηπιοβαπτισμὸς γνωστὸς στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἀδιάκοπα.

Ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἀποτελεῖ πράξη τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους καὶ ἀδιάκοπα μέχρι καὶ σήμερα. Εἶναι πολὺ γνωστὸς οἱ περιπτώσεις βαπτίσεως ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ Κορνηλίου (Πράξ. 10,48), τῆς

Λυδίας (Πράξ. 16,15), τοῦ δεσμοφύλακος τῶν Φιλίππων (Πράξ. 16,31-34), τοῦ ἀρχισυναγῶγου Κρίσπου (Πάρξ. 18,8) καὶ τοῦ Στεφανᾶ (Α' Κορ. 16,15), στὶς ὁποῖες θὰ ὑπῆρχαν μικρὰ παιδιὰ καὶ νήπια. Ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτῇ οἱ βαπτίσεις τῶν ἐνηλίκων ἀποτελοῦν τὸν κανόνα, αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ πρῶτοι ποὺ προσέρχονται στὴν Πίστη εἶναι ἐνήλικες, πολλοὶ μάλιστα ἔγγαμοι μὲ ἄπιστους συντρόφους, γεγονός ποὺ δυσκολεῖ ἀκόμη περισσότερο τὴν βάπτισή τῶν νηπίων. Ὁμως ἀπὸ τὴν εἰδικὴ αὐτὴ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ συμπεράνει ὅτι ἡ πράξη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἦταν ἄγνωστη. Οἱ παρὰ πάντων ἀγιογραφικὲς μαρτυρίες βεβαιώνουν τὸ ἀντίθετο. Περισσότερο ὅμως βεβαιώνεται ἡ πράξη αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴ συνέχειά της, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τοὺς μεταποστολικούς καὶ λίγο μεταγενέστερους πατέρες.

Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος (130-202 μ.Χ) γράφει: «*Διότι αὐτὸς [ὁ Χριστός] ἦρθε ἐπὶ τὴ γῆ γιὰ νὰ μᾶς σώσει ὅλους δι' αὐτοῦ –ὅλους, λέγω, ποὺ θὰ ἀναγεννηθοῦν δι' αὐτοῦ ἐν Θεῷ– νήπια παιδιὰ, ἐφήβους, νέους καὶ γέρους. Ἦλθε λοιπὸν γιὰ κάθε ἡλικία, γενόμενος νήπιος γιὰ τὰ νήπια, καθαγιαίνοντας τὸ παιδί γιὰ τὰ παιδιὰ..., γενόμενος πρὸς αὐτὰ ταυτόχρονα παράδειγμα εὐσεβείας, ἀρετῆς καὶ ταπεινώσεως*» (Κατὰ Αἰρέσεων, 2· PG 7,783-784). Ὁ Ὠριγένης μεταφέρει τὴν ἀποστολικὴ παράδοση γράφοντας: «*Μπορεῖ κάποιο παιδί ποὺ μόλις γεννήθηκε νὰ ἁμαρτήσῃ; Κι ὅμως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς (50,5-7) καὶ τὸν Ἰώβ (14,4), ἔχει ἁμαρτία, γιὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ προσφέρει κάποια θυσία... Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε ἀπὸ*

τούς Ἀποστόλους τὴν παράδοση νὰ βαπτίζονται καὶ τὰ παιδιά. Οἱ ἄνθρωποι, στοὺς ὁποίους παραδόθηκαν τὰ ἱερά Μυστήρια, γνώριζαν ὅτι μέσα στὸν καθένα μας ὑπῆρχε ἔμφυτη ἢ μόλυνση τῆς ἁμαρτίας, ἢ ὁποία ἔπρεπε νὰ ξεπλυθεῖ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος» (Σχόλια εἰς Ρωμαίους 5,19· PG 14,1047). Ὁ ἅγιος Κυπριανός (200-258) τονίζει: «Ἀπὸ αὐτὴ τὴν πνευματικὴ περιτομή [τὸ Βάπτισμα] δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζεται κανεὶς... κανεὶς δὲν πρέπει νὰ κρατεῖται μακριὰ ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος..., τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ τηρήθηκε καὶ διατηρήθηκε χάριν ὅλων μας, πιστεύουμε ὅτι ἀκόμα περισσότερο πρέπει νὰ τηρηθεῖ γιὰ τὰ βρέφη καὶ τὰ νεογέννητα, τὰ ὁποῖα ἔνεκεν αὐτῆς καθεαυτῆς τῆς θέσεώς τους χρῆζουν περισσότερο τῆς βοηθείας μας καὶ τοῦ θεοῦ ἐλέους» (Epistula LVIII).

3 Μὲ τὸ Βάπτισμα τοῦ νηπίου δὲν καταργεῖται ἡ ἐλεύθερη βούλησή του.

Στὴν περίπτωση τῶν νηπίων δὲν τίθεται καθόλου θέμα ἐλευθέρας βουλήσεως, διότι αὐτὴ δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ ἐκδηλωθεῖ, ὄχι μόνον γιὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ γιὰ καμμία ἄλλη ἐπίδραση ἐπάνω τους. Μὲ τὴν ἴδια λογικὴ ποὺ κάποιιο ἀρνοῦνται τὸ Βάπτισμα στὰ νήπια, κάποιιο ἄλλοι θὰ μπορούσαν νὰ ἀρνηθοῦν σ' αὐτὰ τὴν παροχὴ συγκεκριμένης τροφῆς, ἐνδυμασίας, φαρμάκων, καὶ στὰ μεγαλύτερα παιδιά τὴν ἀποστολὴν στὸ νηπιαγωγεῖο, στὸ σχολεῖο. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνέργειες θεωροῦνται

ἀπαραίτητες γιὰ τὸ καλῶς νοούμενο συμφέρον τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐπιβάλλονται χωρὶς τὴν συγκατάθεσή του. Πολὺ δὲ περισσότερο πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ διάβολος καὶ οἱ δορυφόροι του δὲν ἔχουν κανέναν ἀπολύτως ἐνδοιασμὸ νὰ ἐπέμβουν καὶ νὰ προξενήσουν τὴν ὁποιαδήποτε βλάβη στὸ ἀφύλακτο ἀπὸ τὴν θεία χάρη νήπιο. Ἐπομένως δὲν πρόκειται γιὰ δυνατότητα ἐπιλογῆς τοῦ νηπίου, ἀλλὰ γιὰ δυνατότητα ἐπιλογῆς αὐτῶν ποὺ τάχθηκαν νὰ προστατεύουν τὸ νήπιο σχετικὰ μὲ τὸ ποιὲς δυνάμεις θὰ ἐνεργήσουν ἐπάνω του, τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ διαβόλου. Ἐξ ἄλλου, ὅταν τὸ νήπιο ἐνηλικιωθεῖ καὶ θελήσει νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἐκκλησίαν, μπορεῖ ἐλεύθερα νὰ τὸ κάνει.

Ἀξίζει νὰ κλείσουμε τὴν σύντομη αὐτὴ μελέτη μὲ τὴν ὁμολογίαν ἑνὸς πρώην προτεστάντη, τοῦ Ματθαίου Γκάλλατιν, ὁ ὁποῖος γιὰ χρόνια δίδασκε ἐναντίον τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν μεταστροφή του γράφει: «Ἀνακάλυψα ὅτι ὅλοι αὐτοὶ –ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Ὠριγένης, ὁ Κυπριανὸς καὶ ἄλλοι– τιμοῦσαν τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὡς θεόπνευστα κείμενα καὶ θεωροῦσαν τὶς ἀπόψεις αὐτὲς περὶ τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς σωτηρίας τῶν νηπίων ἀπόλυτα σύμφωνες μὲ τὰ κείμενα αὐτά... Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἔχω περάσει πολλὰ ὧρες γονατιστὸς κλαίγοντας καὶ παρακαλώντας τὸν Θεὸ νὰ μὲ συγχωρήσει ποὺ συκοφάντησα τοὺς ἁγίους Του. Καὶ ὅλα αὐτὰ στὸ ὄνομα μιᾶς ιδέας, ποὺ δὲν ὑπῆρχε κἄν τὰ πρῶτα χίλια πεντακόσια χρόνια τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας» (Διψώντας γιὰ τὸν Θεό, σ. 202).

Ὁ οἰκολογικὸς λόγος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Νεότερες πτυχές)

Πρωτ. Παναγιώτη Καποδίστρια,
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ. Μητροπόλεως Ζακύνθου

ΕΙΝΑΙ στὶς μέρες μας παγκοίμως γνω-
στὲς οἱ προσπάθειες καὶ πρωτοβου-
λίες τοῦ Φαναρίου, ἱεροῦ Κέντρου καὶ
φωταγωγοῦ τῆς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδο-
ξίας, πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ συναγερ-
μοῦ τῆς ἀνθρωπότητας ἔναντι τοῦ ὄρα-
τοῦ κινδύνου τῆς γῆς μας, ἐξαιτίας τῶν
πολυειδῶν καὶ δυσεπίλυτων οἰκολο-
γικῶν προβλημάτων.

Ὁ πρῶτος διδάξας, μακαριστὸς Πα-
τριάρχης Δημήτριος Α΄, παρέδωσε τὴν
εὐθυνοφόρο σκυτάλη στὸν διάδοχό του,
σημερινὸ Πρωθιεράρχη τῆς Μεγάλης τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. Βαρθολομαῖο, ὁ
ὁποῖος κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία,
μαζὶ μὲ τοὺς πολύτιμους συνεργάτες
του ἐντὸς κι ἐκτὸς Φαναρίου, ἔχουν ἐπι-
δοθεῖ σὲ συγκεκριμένες ἀξιοπρόσεκτες
καὶ ἱστορικῆς σημασίας κινήσεις εὐαι-
σθητοποίησης τῆς παγκόσμιας κοινότη-
τας, δεδομένων τῶν περιβαλλοντικῶν
προβλημάτων, συσσωρευμένων ἤδη καὶ
ιδιαίτερα ἀνησυχητικῶν.

Βέβαια, ἐκ προοιμίου χρειάζεται νὰ
ἔχουμε κατὰ νοῦ, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ
Πατριαρχεῖο δὲν διαθέτει δύναμη κο-
σμική, οὔτε μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσει τοὺς
ἡγέτες τῶν λαῶν *hic et nunc*, μεταχειρι-
ζόμενο πιέσεις οικονομικῆς, κοινωνικῆς
μορφῆς. Ἡ ἰσχὺς του, πνευματικὴ μονά-

χα, ἀπορρέει ἀπὸ τὴν δισχιλιετῆ ἐμπει-
ρία μέσα στὴν ἀγαπητικὴ ἀτμόσφαιρα
τῆς Χριστιανικῆς Κοσμολογίας καὶ Ἀν-
θρωπολογίας, ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ μηνύμα-
τα γιὰ μίαν αὐθεντικὴ ζωὴ μέσα σ' ἓνα
περιβάλλον, τὸ ὁποῖο προῆλθε «ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι» ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς
Ἀγάπης, ποὺ ΕἶΝΑΙ ὁ Θεὸς Δημιουργός.

Δύναμη λοιπὸν τοῦ Φαναρίου εἶναι ὁ
λόγος του, ἐμβαπτισμένος πάντοτε στὴν
Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση
τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ κι ἐκφραζόμε-
νος ὀλοένα μὲ νεότερες μεθόδους καὶ
σύγχρονες πρακτικές.

Ἦδη ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.
Βαρθολομαῖος, μὲ τὴ ρομφαία τοῦ εὐ-
θαρσοῦς λόγου καὶ τῶν σοφῶν σκέψεῶν
του ὑπὲρ ἀδυνάτου (τοῦ φυσικοῦ περι-
βάλλοντος, ἐννοεῖται) ἔχει ἀποσπᾶσει
τὴν καθολικὴ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν πα-
γκόσμια κοινότητα ὡς «Πράσινος Πα-
τριάρχης»¹. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὅλοι
πλέον γνωρίζουν (ἔστω καὶ ἂν κάποιος
ἐθελοτυφλοῦν, κυρίως λόγω τοῦ ἀδιέξο-
δου ἐγκλωβισμοῦ τους στὴν αὐτάρεσκη
μικρο-πνευματικότητά τους), ὅτι ἐκεῖ
στὴν Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου καὶ δὴ καὶ
στὸ ταπεινὸ καὶ περικλειστο Φανάρι,
ἐπιβιώνει μία σπῖθα ἀγωνιώδους ἐλπί-

δας για τὸ Περιβάλλον, ἕνας πνευματικὸς ἡγέτης, ὁ ὁποῖος ξαγρυπνᾷ «ἐπὶ σκοπόν», ἐπισημαίνοντας ὅπου δεῖ τοὺς inter portas κινδύνους. Ἄξιζει ἐδῶ ν' ἀναφερθεῖ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2008, τὸ ἀμερικανικὸ περιοδικὸ TIME συμπεριέλαβε τὸν κ. Βαρθολομαῖο μεταξὺ τῶν ἑκατὸ προσωπικότητων «μὲ τὴ μεγαλύτερη ἐπιρροή» στὸν κόσμον βασιζόμενο κυρίως στὶς οἰκολογικὲς του δραστηριότητες².

Κάποιοι θὰ μιλήσουν σὲ διάφορα διαδικτυακὰ fora περὶ «πατριαρχεολατρίας» ὄλων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀναδεικνύουμε τὶς ἐν γένει πατριαρχικὲς κινήσεις, ἐν προκειμένῳ τὸ μεγάλο του ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ οἰκολογικά μας προβλήματα. Ἔχει ὅμως πλέον καταστῆ σαφές, ὅτι ἀδικοῦν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχη καὶ τὴν ὄλη προσπάθεια τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ὑφίσταται θέμα προσωποληψίας. Χθές, στὸ πηδάλιο τῆς Ὁρθοδοξίας, ἦταν ὁ Δημήτριος, σήμερα ὁ Βαρθολομαῖος, αὐριο οἱ ὅποιοι διάδοχοί τους. Ὁ ἐκάστοτε Πατριάρχης συνοψίζει καὶ ἐκφράζει μὲ νηφαλιότητα –εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι– τὴν ἀμερόληπτη ὀρθόδοξη στάση γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μας, ἰσορροπώντας μεταξὺ τῆς πείρας τοῦ Παρελθόντος καὶ τῶν προοπτικῶν τοῦ Μέλλοντος. Τὸ Φανάρι ἐπισημαίνει πράγματα –προφητικῶ τῶ τρόπῳ–, καὶ «ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω»³. Ὅσο γιὰ τὴν ὁποια ἐναντίωση καὶ τὶς μεμφιμοιρίες, δὲν μπορούμε νὰ λησμονήσουμε, ὅτι καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ ἀπέκτεινε τοὺς Προφῆτες της, ἐπειδὴ δὲν ἄντεχε τὴν Ἀλήθεια τῶν λόγων τους.

Παλαιότερα ἀσχοληθήκαμε ἐκτενῶς μὲ τὶς «πράσινες» εὐαισθησίες τοῦ Οἰ-

κουμενικοῦ Πατριάρχη⁴. Εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ καταγράψουμε σὲ ἀδρὲς γραμμὲς τοὺς τρόπους τοῦ οἰκολογικοῦ φαίνεσθαι καὶ φέρεσθαι τόσο τοῦ πρωτεργάτη μακαριστοῦ Δημητρίου, ὅσο καὶ τοῦ συνεχιστῆ τῶν πρωτοβουλιῶν σημερινοῦ Πατριάρχη:

1. Καθιέρωση τῆς 1^{ης} Σεπτεμβρίου ὡς Ἡμέρας Προσευχῆς γιὰ τὸ Περιβάλλον,
2. Πέντε θεολογικο-οἰκολογικὰ Σεμινάρια στὴ Χάλκη (1994-1998), ἀναφερόμενα στὴ σχέση τοῦ Περιβάλλοντος μὲ τὴ Θρησκευτικὴ Ἐκπαίδευση, τὴν Ἠθικὴ, τὴν Κοινωνία, τὴν Δικαιοσύνη καὶ τὴ Φτώχεια,
3. Ὀκτῶ μέχρι σήμερα Διεθνῆ Οἰκολογικὰ ἐν πλῶ Συμπόσια σὲ εὐαίσθητες περιοχὲς τοῦ πλανῆτη (1995 Αἰγαῖο-Πάτμος, 1997 Μαύρη Θάλασσα, 1999 Δούναβης, 2002 Ἀδριατικὴ, 2004 Βαλτικὴ, 2006 Ἀμαζόνιος, 2007 Ἀρκτική, 2009 Μισισιππής),
4. Ὑπογραφή τῆς «Διακήρυξης τῆς Βενετίας» γιὰ τὸ Περιβάλλον (Βενετία / Ρώμη, 10 Ἰουνίου 2002) μεταξὺ Βαρθολομαίου καὶ Πάπα Ἰωάννη-Παύλου Β'. Πρόκειται γιὰ ἕνα βαρυσήμαντο κείμενο, τὸ ὁποῖο ἀξίζει νὰ γνωσθεῖ καὶ προσεχθεῖ ἀπ' ὅλους⁵.

Ὁ Πατριάρχης ἐξάλλου ἔχει κατὰ καιροὺς τιμηθεῖ μὲ σημαντικὰ διεθνῆ βραβεῖα, σὲ ἀναγνώριση τῶν προσπαθειῶν του, ὅπως π.χ. τὸ Νορβηγικὸ «Πράσινο Νόμπελ» τῆς Ὁργάνωσης Sophie (2002), τὸ Βραβεῖο «Υπέρομαχοι τῆς Γῆς» (2005), τὸ Βραβεῖο «Woodrow Wilson» (2008). Ἄλλωστε, πολλὰ πανεπιστημιακὰ τμήματα ἀνὰ τὸν κόσμον, σχετικὰ μὲ τὸ Περιβάλλον, τοῦ ἔχουν ἀπονείμει τὸν ἐπίζηλο τίτλο τοῦ ἐπίτιμου Διδάκτορα.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ πατριαρχικῆς ἐνεργεῖες ἔχουν λειτουργήσει θετικά πρὸς δύο κατευθύνσεις:

Α) Ἐχουν συνεισφέρει καθοριστικά στὸν διαθρησκευτικὸ καὶ διαπολιτικὸ διάλογο σχετικὰ μὲ τὴ στάση ὄλων τῶν ἐταίρων τοῦ γίνεσθαι τῶν τοπικῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένη στενῶν ἢ πλατύτερων κοινωνιῶν, σὲ σχέση μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ τὶς ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν καταστροφὴ του.

Χάριν παραδείγματος ἀναφέρουμε μονάχα τὸ «Εὐρωπαϊκὸ Χριστιανικὸ Περιβαλλοντολογικὸ Δίκτυο», τὸ ὁποῖο ἀπὸ δεκαετίας δραστηριοποιεῖται στὸ πλαίσιο τοῦ «Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν», ὅπου μετέχουν ἐνεργὰ καὶ Ὁρθόδοξες – ἐννοεῖται – Ἐκκλησίες. Κατὰ τὴν Ζ' Συνέλευση τοῦ ΕΧΠΔ (Μιλάνο, 24-28.9.2008)⁶, ἀφοῦ συζητήθηκαν καίρια θέματα⁷, κατέληξαν σὲ μία σημαντικὴ «Ἐκκλησιὴ πρὸς τὶς Ἐκκλησίες», μέσω τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ὁ διάλογος πρὸς κάθε κατεύθυνση, προτρέπονται τὰ μέλη τῶν Ἐκκλησιῶν γι' ἀπλούστερο τρόπο ζωῆς, ἐξοικονόμηση τοῦ νεροῦ καὶ τῶν ἐνεργειακῶν πηγῶν καὶ μὴ κατάχρηση τῶν ιδιωτικῶν αὐτοκινήτων, γίνεται πρόταση γιὰ εἰσαγωγή εἰδικῶν μαθημάτων σχετικῶν μὲ τὴν Οἰκολογία σὲ Θεολογικὰ Σχολὰς καὶ Σεμινάρια, καταλήγοντας, ὅτι «ἡ νέα κοινωνία, τὴν ὁποία ὀφείλομε νὰ δημιουργήσωμε, πρέπει νὰ εἶναι καρπὸς πνευματικῆς μεταστροφῆς καὶ μετάνοιας»⁸.

Β) Ἐχουν ἐπηρεάσει κατὰ πολὺ καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος ἀπὸ πλευρᾶς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν (Μητροπόλεων, Ἐνοριῶν, Μοναστηριῶν), ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἐν γένει οἰκολο-

γικὴ τους συμπεριφορὰ καὶ τὶς ποιμαντικῆς πρακτικῆς τους στοὺς τομεῖς διακονίας ἐνὸς ἐκάστου (στὶς οἰκοδομήσεις κτιρίων ἢ τὴ συνετὴ διαχείριση τῶν ὀπιων ἐκτάσεων, στὰ κηρύγματα, τὶς κατασκηνώσεις ἢ νεανικῆς συντροφιάς⁹, τὴν ἔνταξη Μονῶν σὲ προγράμματα ἀνακύκλωσης, βιολογικῆς καλλιέργειας, κομποστοποίησης ἢ περιβαλλοντικῆς ἐκπαίδευσης¹⁰), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Ὁρθόδοξην Βιβλιογραφίαν, πλουτίζοντάς τὴν ἤδη μὲ θεολογικὰ κείμενα σημαντικὰ καὶ ἀξιωμακόμενα, εἴτε αὐτοτελῆ, εἴτε θησαυρισμένα σὲ διάφορα περιοδικὰ, συλλογικοὺς τόμους ἢ ἐπετηρίδες, τὰ ὁποῖα ἀξίζει κάποτε νὰ συγκεντρωθοῦν σ' ἐνιαῖο corpus, γενόμενα κτῆμα τοῦ κάθε ἐνδιαφερόμενου¹¹.

Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο, ὅτι στὸ Μήνυμα, τὸ ὁποῖο ἐξαπέλυσαν οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν Ἱερὰ Σύναξή τους στὸ Φανάρι μεταξὺ 10ης καὶ 12ης Ὀκτωβρίου 2008, καὶ ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης ἀναφέρθηκε ἀπολογιστικὰ στὶς οἰκολογικῆς του δραστηριότητες¹³, πῆραν θέση ἐπ' αὐτῶν καὶ μάλιστα στὴν ἀπὸ μέρους τους πρόσληψη τῶν πατριαρχικῶν ἐνεργειῶν ὡς πρὸς τὸ Περιβάλλον, ἐκφράζοντας μ' ἔμφαση τὴν ἀμέριστη ὑποστήριξη καὶ στοίχισή τους στὴν ὅλη προσπάθεια¹⁴.

* * *

Ὁ ἐκ τοῦ Φαναρίου οἰκολογικὸς λόγος εἶναι κατὰ βάσιν θεολογικός. Στὸ Πατριαρχικὸ Μήνυμα γιὰ τὴν 1η Σεπτεμβρίου 2007, ἕνα κείμενο βαθῶς καὶ εὐθύβλο, ὀριοθετεῖται κατ' ἀρχὴν ἢ διαφορὰ μεταξὺ Κτίσεως καὶ Κόσμου, προκρίνοντας μᾶλλον τὴν Κτίση. Ἡ Κτίση προϋποθέτει δημιουργικὴ πράξη ἀπ' τὸν Θεό. Πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ὑπῆρχε ἡ ἀνυπαρξία.

Ἀντίθετα, ὁ Κόσμος παραπέμπει στήν ἀρχαιοελληνική φύση ὡς ἀντιγράφου τῶν ἀγεννήτων ἰδεῶν.

Κατόπιν φωτίζεται ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ βασιλείου καί τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ Κτίσις εἶναι τὸ βασίλειο, ὅπου ὑπάρχει καί φανεροῦται ἡ ἐνέργειά Του, ἐνῶ ἡ Βασιλεία Του εἶναι ἡ μέθεξις τῆς θεοποιουῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος μετέχει τῆς Βασιλείας, ὁ δὲ κόσμος καθίσταται βασίλειο τοῦ Θεοῦ. Αὐτὲς οἱ θεολογικὲς διευκρινίσεις ὀδηγοῦν στήν ἀποφυγὴ καί τοῦ πανθεισμοῦ καί τοῦ οὐμανισμοῦ.

Ἡ ἐλεύθερη βούληση ὅμως τοῦ πεπτωκότου ἀνθρώπου συνεπῆρε τὴν ἄβουλη Κτίσις, μὲ ἀποτελέσματα ὀδυνηρὰ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Κατὰ συνέπειαν, τὰ οἰκολογικὰ προβλήματα εἶναι κυρίως θεολογικά, ὁπότε ἡ ἐπίλυσή τους προϋποθέτει πρωταρχικὰ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου καί ἄς ἀκολουθήσει ἡ λογικὴ καί νομοθετικὴ ἀντιμετώπιση.

Ὑστερα θυμίζει, ὅτι ἡ Κτίσις στὴ ζωὴ τῶν Ἀγίων ἐξαγιαζεται, ὑπακούοντας μάλιστα σὲ αὐτούς, ἐπειδὴ –ὡς ἀναγεννημένοι– ἔχουν ἐπανέλθει στήν πρὸ τῆς παρακοῆς κατάσταση, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμή, στὴ ζωὴ τῶν ἐμπαθῶν ἀνθρώπων ἡ Κτίσις ἀμαυρώνεται ἐξαιτίας τῶν ἀνάρμοστων συμπεριφορῶν τῶν βιαστῶν τῆς, αὐτῶν τῶν ἰδίων δηλαδή, οἱ ὁποῖοι ἐντέλει καί αὐτοτιμωροῦνται, παραπέμποντας μὲ τὴν τακτικὴ τους στὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα¹⁵.

Σὲ ἄλλη περίπτωση καταδεικνύεται ὁ ἐγωκεντρισμὸς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου («ἡ ἄλλη ὄψις τῆς αὐτονομήσεώς του ἀπὸ τὸν Θεὸν καί ἡ προσπάθεια αὐτοθεώσεώς του») ὡς κύριο αἶτιο τῆς καταστροφικῆς του συμπεριφορᾶς ἔνα-

ντι τοῦ Περιβάλλοντος. Καί προχωρεῖ ὁ πατριαρχικὸς λόγος ἀκόμη περισσότερο. Θέτει εὐθαρσῶς τὸ πρόβλημα τῆς χρησιμοποίησης τῶν καθυποταγμένων φυσικῶν δυνάμεων στὴ θανάτωση ἢ καθυπόταξη τοῦ συνανθρώπου, μέσῳ π.χ. τῆς κατανάλωσης ἐνεργείας γιὰ πολεμικοὺς σκοποὺς¹⁶.

Ὁ ἐκ τοῦ Φαναρίου οἰκολογικὸς λόγος συνεχίζει νὰ εἶναι ζωντανὸς καί δυναμικός, ἐκπέμποντας μηνύματα πρὸς τὴν Οἰκουμένη, χριστιανοὺς καί μὴ. Θεμελιακὴ νοουθεσία τοῦ Πατριάρχου καί μάλιστα ἀπὸ τὸ ἐπίσημο βῆμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὴν Ὀλομέλειά του (στὶς 24 Σεπτεμβρίου 2008), εἶναι ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν κοινωνιῶν, πέραν τῶν θρησκευτικῶν ἢ ἐθνικῶν ὁριοθετήσεων. Ὅλοι βρισκόμαστε στὸν ἴδιο «οἶκο», στὸ ἴδιο καράβι καί ὅλοι ἔχουμε κοινὸ τὸ μέλλον μας¹⁷.

Θυμίζει πρὸς τὰ οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένα κράτη, «ὅτι ὁ ὑποτιμητικῶς ἀποκαλούμενος “Τρίτος Κόσμος”, δηλαδή ἐκεῖνα τὰ κράτη ποὺ ὕστερον εἰς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, δὲν διατηροῦν ἀπλῶς πολιτισμικόν, ἀλλὰ καί φυσικὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος εἶναι κρίσιμος διὰ τὴν σωτηρίαν ὀλοκλήρου τοῦ πλανήτου μας»¹⁸.

Ὁ ἐκ τοῦ Φαναρίου οἰκολογικὸς λόγος δὲν εἶναι μονάχα καταγγελτικὸς ἢ παιδαγωγικὰ αὐστηρὸς (ὡς ἄλλωστε καί χρειάζεται νὰ εἶναι), ἀλλὰ συγχρόνως παρηγορητικὸς καὶ ἐλπιδοφόρος. Εὐρισκόμενος ὁ κ. Βαρθολομαῖος πάνω ἀπὸ τ' ἀποκαΐδια τῆς Πάρνηθας (στὶς 16 Μαΐου 2008) ἐστιάζει τὴν ἐλπίδα γιὰ διέξοδο, στήν ἀλλαγὴ –στροφή στὴν κατανόηση τῆς σχέσης μας μὲ τὸν περιβάλλοντα κόσμο, ἐνθουμούμενοι σὲ κάθε πε-

ρίπτωση, ότι τίποτε από τὰ στοιχεῖα του δὲν μᾶς ἀνήκει ὡς παιχνίδι ἢ ιδιοκτησία μας¹⁹.

Ὅμιλώντας, ἐξἄλλου, κατὰ τὴν ἀπονομὴν σὲ Αὐτὸν τοῦ Βραβεῖου «Woodrow Wilson» (Ἀθήνα, 15 Μαΐου 2008), ἐπισημαίνει ποῦ βρίσκεται ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, ἤτοι στὸν διχασμὸ τοῦ πολύφερου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ μας ἀπὸ τὴν Ἠθική, παραθέτοντας μάλιστα συγκεκριμένα κραυγαλέα παραδείγματα πρὸς ἀποφυγὴν.

Ὑπεραμύνεται τῆς ἀξίας τοῦ Μικροῦ κι Ἐλάχιστου, θυμίζοντας, ὅτι ἡ κάθε μας πράξη κρίνεται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Αἰωνιότητος, ὅταν μάλιστα ἐπιφέρει ὄχι εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Αἴφνης, ἡ παράνομη ξύλευση τῶν βροχόφιλων δασῶν στὴ Βραζιλία συνεπάγεται κλιματικὲς ἀκρότητες στὸν πλανήτη, ἡ δὲ τήξη τῶν πάγων στὴ Γροιλανδία ἀπειλεῖ μὲ πλημμύρες πλεῖστες ὅσες παράκτιες περιοχές. Καὶ βεβαίως δὲν ἐνέχονται οἱ ἐμπλεκόμενοι φτωχοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦνται σὲ τέτοιες καταστροφικὲς δράσεις ἀπὸ τοὺς ἐπιτήδειους.

Ἐδῶ ὑπερτονίζει, ὅτι τὸ πρόβλημα ἔγκειται στὸν ἀπερίσκεπτο καταναλωτισμὸ μας καὶ εἶναι κυρίως δεοντολογικὸ καὶ ἠθικὸ, καταθέτοντας τὴν διαπίστωσή του, ὅτι οἱ (δῆθεν πρωτόγονοι) αὐτόχθονες Βραζιλίας καὶ Γροιλανδίας ἔχουν καλύτερη θέαση τῶν σχέσεών τους

μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν Κόσμο, ἀπ' ὅτι οἱ δυτικόφρονες «ἀνεπτυγμένοι». Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη σέβεται ιδιαίτερα πλέον τὴν παραδοσιακὴ γνῶση²⁰.

Τὰ ἐρανίσματα πατριαρχικοῦ – οἰκολογικοῦ λόγου θὰ μπορούσαν νὰ πληθυνθοῦν, παρέχοντάς μας ἀξιόπιστα ἐναύσματα γιὰ προβληματισμὸ καὶ γόνιμες σκέψεις. Ὅμως οἱ παραπάνω πτυχὲς εἶναι – θεωροῦμε – ἀρκετές, ὥστε νὰ καταδείξουν δύο τινά:

α) Ὅτι ἀπὸ πλευρᾶς τῆς κορυφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπάρχει ἀνήσυχη εὐαισθησία γιὰ τὰ πολυτραύματα τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος, ἐκφραζόμενη μὲ ὅλα τὰ μέσα ποῦ ἔχει στὴν διάθεσή της, καὶ

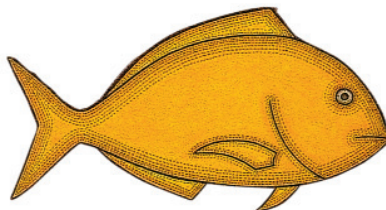
β) Ὅτι ὑψώνεται λόγος προφητικὸς ἀπὸ τὸ ἱερό της Κέντρο, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνεται, ὄχι μονάχα πρὸς τοὺς θεσμικοὺς, οικονομικοὺς ἢ κοινωνικοὺς ἡγῆτορες τοῦ σύγχρονου κόσμου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κάθε ἄνθρωπο, μὲ τὴν ἐννοια ὅτι ὁ καθένας μας μπορεῖ νὰ συμβάλει ἀπ' τὴν δική του γωνιὰ καὶ ιδιώτευση πρὸς τὴν ὠφέλεια τοῦ δημόσιου συμφέροντος, ἀναγεννώμενος πρῶτιστα ὁ ἴδιος.

Ἐλπίζουμε καὶ πιστεύουμε ὅλοι σὲ συνέχεια τῶν οἰκολογικῶν πρωτοβουλιῶν τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας!

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρωτοπρεσβυτέρου Παναγιώτη Καποδίστρια, *Κεφάλαια Θεολογίας τοῦ Περιβάλλοντος*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ζακύνθου, Ζάκυνθος 2006, σ. 93-135.
2. Βλ. Μερόπης Ἀναστασιάδου, «Βαρθολομαῖος καὶ “Χρόνος”»: Τὰ πράσινα μονοπάτια τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἐφημερίδα Ἀπογευματινὴ Κωνσταντινουπόλεως, 1 Ἰουλίου 2008.
3. Λκ. 8, 8.

4. Πρωτοπρεσβυτέρου Παναγιώτη Καποδίστρια, *δ.π.*
5. *Ό.π.*, 131-135.
6. Βλ. σχετικά, Περιοδικό *Επίσκεψις*, τεύχ. 691, Chambésy - Genève 30.9.2008, σ. 9-11.
7. α) «*Η Φύση στη Λατρεία*», β) «*Η θεολογία της Δημιουργίας*», γ) «*Οί Κλιματικές αλλαγές*», δ) «*Παιδεία και Περιβάλλον*», ε) «*Η Άξια του ύδατος*», στ) «*Εκκλησιαστική Οικονομία*» (eco-management), ζ) «*Τò Κυκλοφοριακό πρόβλημα*» και ή «*Βίο-ποικιλία (bio-diversity) και προστασία του περιβάλλοντος*». Βλ. *δ.π.*, σ. 10.
8. *Ό.π.*, σ. 11.
9. Βλ. τὸν Φάκελο μὲ πλούσιο σχετικὸ ὕλικὸ τῶν: π. Εὐαγγέλου Μαρκαντώνη - Αὐγερινοῦ Γεωργοπούλου - Ἰωάννη Ζαμπέλη, *Τὰ φυτὰ στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γραφείου - Ἰδρύματος Νεότητος Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2006.
10. Βλ. τὸ παράδειγμα τῆς Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Χρυσοπηγῆς Χανίων. Πρόκειται γὰρ μίαν δυναμικὴ γυναικεία Μονή, ἡ ὁποία ἔχει τὶς ἱστορικὲς τῆς καταβολὲς στὸν 16ο αἰῶνα καὶ σήμερα ἀριθμεῖ περὶ τὶς τριανταπέντε Μοναχές. Πρβλ. ὅτι στὶς 26 Νοεμβρίου 2008 ὁ Δημήτριος Λούκας, τελειόφοιτος (τώρα πτυχιούχος) τοῦ Τμήματος Οἰκολογίας καὶ Περιβάλλοντος (πλέον Τεχνολογίας τοῦ Περιβάλλοντος) τοῦ Α.Τ.Ε.Ι. Ἰονίων Νήσων - Παραρτήματος Ζακύνθου, παρουσίασε τὴν πολὺ ἐνδιαφέρουσα πτυχιακὴ ἐργασία του, μὲ θέμα: «*Συνολικὴ Ἐκτίμηση Εἰσοδῶν, Ἐκροῶν καὶ Περιβαλλοντικῶν Πιέσεων σὲ κλειστὲς Μοναστηριακὲς Κοινότητες. Περίπτωση μελέτης: Ἱ. Μ. Παντοκράτορος Ἁγίου Ὁρους*».
11. Τοῦτο ἐπισημαίνεται μὲ σαφήνεια στὸ: Μητροπολίτου Ζακύνθου Χρυσοστόμου, «*Ἐκκλησία καὶ Περιβάλλον. Συμβολὴ τοῦ θεολογικοῦ λόγου στὴ δημιουργία οἰκολογικῆς συνειδήσεως*», *Ἡ Τακτικὴ Σύγκλησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ἀθήναι, 9-10 Ὀκτωβρίου 2007)*. *Εἰσηγήσεις καὶ Ἀνακοινωθέντα*, ἔκδ. Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος - Κλάδος Ἐκδόσεων, Ἀθήναι 2008, σ. 53-66.
12. Βλ. σχετικά, Περιοδικό *Επίσκεψις*, Chambésy - Genève 31.10.2008, τεύχ. 692, σ. 2-16.
13. Βλ. *δ.π.*, σ. 10.
14. *Ό.π.*, σ. 27 ἐξ.
15. Βλ. Περιοδικό *Επίσκεψις*, 30.9.2007, τεύχ. 678, σ. 2-4.
16. Βλ. Πατριαρχικὸν Μήνυμα 1ης Σεπτεμβρίου 2006, *δ.π.*, 30.9.2006, τεύχ. 665, σ. 7.
17. Βλ. σχετικά στὴν «Ἑλληνικὴ Ἱστοσελίδα Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου». Τὰ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἐπίσκεψης τοῦ Πατριάρχου στὶς Βρυξέλλες καὶ τῆς ὁμιλίας του στὴ Ὀλομέλεια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου (εἶχε προηγηθεῖ ἀνάλογη στὸ Στρασβούργο, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1994), βλ. στὸ Περιοδικό *Επίσκεψις*, *δ.π.*, σ. 5 ἐξ.
18. «*Μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν Παγκόσμιον Ἡμέραν Περιβάλλοντος (5.6.2008)*», Περιοδικό *Ἐκκλησία* 85 (2008).
19. Βλ. ιστότοπο NaturaZante: http://theoperiv.blogspot.com/2008/05/blog-post_8470.html
20. Βλ. *δ.π.*: <http://theoperiv.blogspot.com/2008/05/woodrow-wilson.html>.

Βλαπτικά ζιζάνια και θρεπτικό σιτάρι

Πρωτ. Βασιλείου Θερμού,
Γ.Ν. Παμ. Ταξιαρχῶν Σχηματαρίου, Γ. Μ. Θηβῶν και Λεβαδείας

ΟΠΩΣ ΤΑ ΔΙΧΤΥΑ τοῦ φαρᾶ ἀλιεύουν και καλὰ και ἄχρηστα φάρια, ὅπως μετὸ σιτάρι συνυπάρχουν και τὰ ζιζάνια (γιατὸ νὰ θυμηθοῦμε δύο εἰκόνες δοσμένες ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου), ἔτσι και οἱ τρόποι μετὸς ὁποίους τελεῖται ἡ Λατρεία μας ποικίλλουν, ἀπὸ τὴν βαθειὰ ἀπογοήτευση μέχρι τὴν εὐλογημένη αἰσιοδοξία. Θεωρῶ χρήσιμο νὰ ἐπισημαίνονται οἱ διαστρεβλώσεις γιατὸ νὰ τύχουν διορθώσεως και νὰ προβάλλονται τὰ ἐλπιδοφόρα γιατὸ νὰ βροῦν μιμητές.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἔχω γίνεи δέκτης τῆς πληροφορίας ὅτι στὴν εὐρύτερη περιοχή τῆς Ἀθήνας ὑπάρχουν ναοὶ ὅπου οἱ γάμοι διεκπεραιώνονται σὲ 15'! Στὴν ἀρχὴ δυσκολευόμουν νὰ τὸ πιστέψω ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν μαρτυρούντων διέλυσε τὶς ἀμφιβολίες μου. Μάλιστα, πιστὴ χριστιανὴ μοῦ ἔλεγε ὅτι σὲ κάποιον τέτοιο γάμο οἱ μόνες λέξεις ποὺ συνέλαβε ἡ ἀκοή τῆς ἦταν τὰ ὀνόματα τῶν νυμφευομένων!

Σὲ νεκρῶσιμη ἀκολουθία στὴν ὁποία παρευρέθηκα σὲ ναὸ κοιμητηρίου τῆς Ἀθήνας ἐψάλησαν λιγότερα ἀπὸ τὰ μισὰ τροπάρια. Διατυπώνοντας σχετικὴ ἀπορία μου κατόπιν πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἔλαβα τὴν ἀπάντηση: «Και πολλὰ εἶπαμε σήμερα! Δὲν προλαβαίνουμε μετὸ κηδεῖες κάθε μισὴ ὥρα».

Ἄλλὰ αὐτὸ ποὺ μετὸ ἄφησε ἄναυδο ἦταν ἡ εἶδηση ἀπὸ ἀξιόπιστο πρόσωπο ὅτι ἔκαμε Ἀνάσταση σὲ ναὸ στὸν ὁποῖο τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἐψάλη στὶς 11.45 και ἡ Θεῖα Κοινωνία ἔλαβε χώρα στὶς 12.40! Εἶναι προφανές ὅτι τὸ διάστημα αὐτὸ εἶναι ἀνεπαρκὲς ἀκόμη και γιατὸ τὴν Λειτουργία μόνη.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὰ παραδείγματα ποὺ προανέφερα εἶναι ἀπὸ τὰ «ζιζάνια» τῆς Λατρείας. Τί γίνεται ὅταν σὲ ἓνα χωράφι τὰ ζιζάνια κοντεῦουν νὰ γίνονται περισσότερο ἀπὸ τὸ σιτάρι; Δὲν θὰ λιγοστέψει ἔτσι ἡ συγκομιδὴ ὁπότε θὰ κινδυνεύσει και ἡ πνευματικὴ μας τροφοδοσία; Πολλῶ μάλλον ὅταν πολλοὶ κληρικοὶ και λαϊκοὶ ἐθίζονται σὺν τῷ χρόνῳ νὰ θεωροῦν φυσιολογικὴ τὴν κατὰσταση ἢ μὴ ἀναστρέψιμη.

Ἄς παρηγορήσουμε τὶς καρδιές μας τώρα μετὸ ἀντίθετο: λατρευτικὰ γεγονότα ποὺ ἐμπνέουν δοξολογία και εὐχαριστία.

Ἐχω κληθεῖ σὲ στρατιωτικὴ μονάδα, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ὁποίας κατοικοῦν και πολλὲς οἰκογένειες ἀξιοματικῶν, νὰ τελέσω τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου. Κάποιος προσπαθεῖ νὰ κάνει τὸν ψάλτη ὁπότε ἀναγκάζομαι νὰ βοηθήσω κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος. Και τὴν ὥρα τῶν Ἐγκωμίων ἔρχεται ἡ ἔκπληξη. Μετὸ τὰ

ἀντίγραφα στὰ χέρια μικροὶ καὶ μεγά-
λοι, σύσσωμο τὸ ἐκκλησίασμα ψάλλει!
Ὁ σμῆναρχος διοικητής, ἀπλοὶ σμηνῖτες,
ὑπαξιωματικοί, ἀξιωματικοί, μητέρες
καὶ παιδιὰ, ὅλοι μὲ μία φωνή.

Ὅποιος κατανοεῖ τί σημαίνει στρα-
τιωτικὴ ἱεραρχία, ἀλλὰ καὶ τί σημαίνει
συμβίωση οἰκογενειῶν σὲ μικρὸ χῶρο,
μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴ σημασία αὐτοῦ
ποῦ ἔγινε. Γιὰ λίγα λεπτὰ βγήκαμε ἀπὸ
τὴν τάξη τοῦ φθαρμένου κόσμου τούτου
καὶ δοκιμάσαμε τὴν τάξη τῆς Ἐκκλη-
σίας, δηλαδὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.
Ἐκεῖ ὅπου ὅλοι συναδελφώνονται ἐν
ἀγάπῃ, ὡς ἰσότιμοι ἀπέναντι στὸν κοινὸ
Πατέρα. Δὲν μεταβάλλει φυσικὰ αὐτο-
μάτως τοὺς ἀνθρώπους μία τέτοια
ἐμπειρία, ἀλλὰ ἂν εἶναι ἐπαναλαμβανό-
μενη μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἐργαστήριο
ψυχῶν.

(Φυσικά, τὸ νὰ ἀποτελέσει ἡ Λατρεία
ἐσχατολογικὴ προεικόνιση, ὅπως καὶ
εἶναι προορισμένη νὰ κάνει, ἦταν πολὺ
καλὸ γιὰ νὰ διαρκέσει. Μόλις τελείωσαν
τὰ ἐγκώμια ἀνέλαβε πάλι ὁ μοναχικὸς
«ψάλτης» τὶς παραφωνίες του καὶ ὁ κα-
θένας ἐπανῆλθε στὴν οἰκεία τάξη του,
γιὰ νὰ μὴν ξεχνιόμαστε...).

Βρίσκομαι στὴν Ἀλβανία, στὴ Θεολο-
γικὴ Ἀκαδημία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλη-
σίας. Εἶναι Μεγάλῃ Σαρακοστῇ καὶ
ἔχουν προσέλθει γιὰ τὸ Μέγα Ἀπόδει-
πνο τὰ παιδιὰ τοῦ διπλανοῦ ἐκκλησια-
στικοῦ ἰδρύματος. Ἦδη ἔχω ἐνημερωθεῖ
γιὰ τὸ δύσκολο παρελθόν τους: ἄλλα
ὀρφανά, ἄλλα μὲ γονεῖς ἀλκοολικοὺς ἢ
στὴ φυλακὴ, ἄλλα κακοποιημένα. Ἔρ-
χονται περιποιημένα λοιπὸν καὶ στίς

κατάλληλες στιγμὲς ὁ ναὸς γεμίζει ἀπὸ
τὶς δυνατὲς φωνές τους: «Μεθ' ἡμῶν ὁ
Θεός», «Κύριε τῶν δυνάμεων». Ἡ ἄλ-
βανικὴ συμφαλμωδία τους εἶναι τέλεια,
οἱ μετάνοιές τους σωστές, ἡ ἀτμόσφαιρα
ἀγγελικὴ.

Ἄλλο: ἀκούω ὅτι αὐξάνονται ἐνθαρ-
ρυντικὰ οἱ ἀπόπειρες τελέσεως ἀκολου-
θιῶν στὴ νεοελληνικὴ καὶ μάλιστα καὶ
ἀπὸ ἐπισκόπους. Ἔτσι λοιπὸν, πατέρας
παιδιοῦ ποῦ βαπτίζοταν καὶ ὁ ὁποῖος
ἄκουσε τὶς εὐχὲς στὰ νέα ἑλληνικά, δή-
λωσε στὸν ἱερουργούντα ἐπίσκοπο:
«Σήμερα αἰσθάνθηκα ὅτι ξαναβαπτί-
σθηκα»! Ἄλλος δέ, ἀριστερὸς κατὰ τὰ
φρονήματα καὶ μὴ συμπαθῶν μέχρι τό-
τε, εὐχαρίστησε τὸν ἱερέα ποῦ τέλεσε
τὸν σχολικὸ ἀγιασμὸ στὰ νέα ἑλληνικά
καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ συνεχίσει νὰ τὸ
κάνει καὶ μὲ ἄλλες ἀκολουθίες.

Παραθέτοντας δείγματα ἀντίθετα με-
ταξὺ τους, ἄς ἀποφασίσει ὁ καθένας ἂν
θὰ δεῖ τὸ ποτήρι τῆς σημερινῆς μας Λα-
τρείας μισοάδειο ἢ μισογεμᾶτο. Ἐμένα
αὐτὸ ποῦ μὲ ἐνδιαφέρει ὡς κληρικό (καὶ
ὡς ἀπλὸ χριστιανό) εἶναι ἂν θὰ καταφέ-
ρουμε ποτὲ νὰ ὑψωθοῦμε σὲ ἐκεῖνο τὸ
ἐπίπεδο ὅπου ἡ Λατρεία προσφέρεται
μὲ γαλήνη καὶ ὄχι μὲ «θύελλα», κατὰ
τὸν Μέγα Βασίλειο, ὥστε τὰ λόγια τῆς
νὰ ἐπιτελέσουν τὴν ἀποστολὴ τους:

«Ἄν ὁ λόγος βρεῖ γαλήνη καὶ ἡσυχία,
ἀγκυροβολεῖ στίς ἀκοές τῶν ἀκροατῶν.
Ἄν ὅμως, σὰν σὲ θύελλα, ὁ θόρυβος τῶν
ἀκουόντων πνεύσει ἀντίθετα, τότε ὁ λό-
γος ναυαγεῖ διαλυόμενος στὸν ἀέρα»
(Εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῶ, 1, ΕΠΕ 6, 215).

2. Πόσο αξιόπιστη είναι ή σκιαγράφηση του προσώπου του Ίησοῦ;

Πρεσβ. Κων/νου Παπαθανασίου,
Γ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιού Φαλήρου, Γ.Μ. Ν. Σμύρνης

ΕΙΝΑΙ ΣΩΣΤΗ ή πολύ συχνή διαπίστωση ὅτι τὰ ἱερά Εὐαγγέλια δὲν εἶναι βιογραφίες, ἀφοῦ ἕνας βιογράφος ἔχει ὡς πρωταρχικό σκοπό του τὴ γραπτὴ ἐξίστωση ὀλόκληρης τῆς ζωῆς ἐνὸς συνήθως σημαντικοῦ ἀνθρώπου, καταγράφοντας ὅ,τι μποροῦμε νὰ γνωρίζουμε γι' αὐτόν.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη παρατηροῦμε ὅτι δύο ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστές, ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Ἰωάννης, δὲν μᾶς ἀναφέρουν τίποτα γιὰ τὴν προέλευση τοῦ Ἰησοῦ, τὴ γέννησή του, ἢ γιὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του πρὶν ἀπὸ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν Ἰωάννη τὸν Βαπτιστή. Ὁ Μᾶρκος ἐπίσης δὲν ἀναφέρει ποτὲ γιὰ τὸν Ἰησοῦ τὸ ὄνομα ἐκείνου μὲ τὸν ὁποῖον ἦταν μεμνηστευμένη ἢ μητέρα του Μαρία (δηλ. τοῦ Ἰωσήφ). Παράλληλα, ὁ Ἰωάννης ἀναφέρεται στὴ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἡ *μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ* (2,1 ἐξ.) ἢ ἡ *μήτηρ αὐτοῦ* (στ. 5· 19,25) ἢ ἀπλῶς ἡ *μήτηρ* (στ. 26 κ.ἄ.) καὶ πουθενὰ δὲν καταγράφει τὸ ὄνομά της, δηλ. Μαρία· ἂν λοιπὸν εἶχε διασωθεῖ μόνο τὸ Δ' Εὐαγγέλιο, εἶναι σίγουρο ὅτι δὲν θὰ γνωρίζαμε τὸ ὄνομα τῆς Μαρίας, τῆς Παναγίας μητέρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἄν καὶ τὰ ἱερά Εὐαγγέλια δὲν εἶναι γενικῶς βιογραφίες, μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε γιὰ τὸ κατὰ Λουκᾶν, πὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὶς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, καὶ ἀφοῦ στὸ ἴδιο Εὐαγγέλιο ἔχου-

με τὴν προαναγγελία τῆς συλλήψεως, τὴ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ καὶ γεγονότα τῆς παιδικῆς ἡλικίας του, αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιο πλησιάζει περισσότερο ἀπ' τὰ ἄλλα τρία τὸν τύπο τῆς βιογραφίας. Ἄλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ὁ Λουκᾶς κατορθώνει τελικὰ νὰ μᾶς δώσει, ὅχι μιὰ βιογραφία, ἀλλὰ μιὰ πιστὴ καὶ ἀντικειμενικὴ εἰκόνα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἱστορίας διαδοχικὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς ζωῆς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴ σκιαγράφηση λοιπὸν τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς ἱερούς Εὐαγγελιστὲς παρέχονται πολλὲς ἱστορικὲς πληροφορίες γιὰ λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του, τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων του, χωρὶς σὲ καμία περίπτωση νὰ καλύπτουν μὲ πληρότητα τὴν ἰστόρηση τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ διαπίστωση γιὰ τὰ Εὐαγγέλια δὲν τὰ κάνει νὰ ὑπολείπονται σὲ ἀξιοπιστία, ἢ ὅτι ἀποτελοῦν ἀπλὲς θεολογικὲς ἐκτιμήσεις περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Τὰ ἱερά Εὐαγγέλια συνιστοῦν τὶς ἀξιόπιστες ἐρμηνεῖες τῆς πραγματικῆς ζωῆς, τῶν πραγματικῶν λόγων καὶ τῶν πραγματικῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια, παρουσιάζουν –πρωτίστως γιὰ τοὺς χριστιανούς– μὲ ἱστορικὴ ἀκρίβεια καὶ ἀξιοπιστία τὴ θεολογικὴ συνείδηση τῆς πρώτης Ἐκκλησίας γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Βίος τοῦ Ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Μάλχου τοῦ Ἰρακίνοῦ*

κ. Γεωργίου Πιπεράκι,
Ἄν. Καθηγ. Μικροβιολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Μάλχος γεννήθηκε κοντὰ στὴν πόλη Νινευῖ τῆς Μεσοποταμίας, ἀπὸ Σύρους γονεῖς, ποὺ εἶχαν μεταναστεύσει ἐκεῖ. Ἐζήσησε στὸν 4ο αἰώνα, ὅπως φαίνεται, ἀφοῦ διηγήθηκε τὴ ζωὴ του στὸν Ἅγιο Ἰερώνυμο, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν διέσωσε ὡς ἐμᾶς.

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Μάλχος, οἱ γονεῖς του θέλησαν νὰ τὸν παντρέψουν. Ὅμως ὁ εὐσεβὴς νέος εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του στὸν Χριστὸ ὀλοκληρωτικά. Ἔτσι λοιπὸν, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὶς συνεχεῖς πιέσεις τῶν γονιῶν του, διέφυγε μίᾳ ἡμέρᾳ καὶ κατέφυγε σὲ ἓνα μοναστήρι ποὺ βρισκόταν σὲ ἄλλη περιοχὴ, μακριὰ ἀπὸ τὴ Νινευῖ.

Ἔτσι πέρασαν μερικὰ χρόνια ἀσκήσεως καὶ προσευχῆς στὸ μοναστήρι. Ὁ πατέρας τοῦ Μάλχου εἶχε πιά πεθάνει, ὅταν πειρασμὸς κατέλαβε τὸ μυαλὸ τοῦ νέου ἀσκητοῦ. Ἐντονα ὁ λογισμὸς τοῦ υπέβαλε νὰ γυρίσει πίσω στὴ Νινευῖ καὶ ἀφοῦ παρηγορήσει τὴ μητέρα του καὶ τοὺς συγγενεῖς του καὶ τακτοποιήσει καὶ τὶς ἄλλες οἰκογενειακὲς ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις τους, νὰ ξαναγυρίσει πίσω στὸ μοναστήρι γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν ἀσκησὴ του. Αὐτὸ βέβαια ἦταν μίᾳ παγίδα τοῦ πονηροῦ γιὰ νὰ τὸν βγάλει ἔξω

ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ νὰ τὸν καταβροχθίσει ἀνυπεράσπιστο. Ὁ γέροντάς του, τοῦ ἐξήγησε πῶς ἔχουν τὰ πράγματα καὶ δὲν τοῦ ἔδωσε εὐλογία νὰ φύγει, ὅμως αὐτὸς τὸν παράκουσε καὶ ὑπάκουσε στὸν λογισμό του. Ξεκίνησε λοιπὸν γιὰ τὴν πατρίδα του.

Στὸν δρόμο Ἄραβες ληστὲς ἐπιτέθηκαν στὸ καραβάνι καὶ ἄρπαξαν τὰ μεταφερόμενα ἐμπορεύματα. Τοὺς ταξιδιώτες τοὺς πῆραν κι αὐτοὺς αἰχμαλώτους γιὰ νὰ τοὺς πουλήσουν σὲ σκλάβοπάζαρο. Ὁ Μάλχος πουλήθηκε σκλάβος μαζί μὲ μίᾳ συνταξιδιώτισσά του σὲ κάποιον πλούσιο. Ὁ κύριός του ὅμως ἤθελε μὲ τὴ βία νὰ παντρέψει τὸν Μάλχο μὲ τὴ νεαρὴ δούλη ποὺ εἶχε ἀγοράσει. Ὁ Μάλχος, ὄντας μοναχός, δὲν ἤθελε φυσικὰ νὰ καταπατήσει τὶς ὑποσχέσεις του καὶ ἀρνιόταν νὰ νυμφευθεῖ. Ὁ ἀφέντης του ὅμως τοῦ ξεκαθάρισε τὰ πράγματα: «Ἡ παίρνεις γυναίκα σου τὴ δούλη ἢ θὰ σὲ σκοτώσω μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια». Μεγάλῃ θλίψῃ κατέλαβε τὸν Μάλχο. Ἐβλεπε τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο τὸν ὀδήγησε ἡ ἀνυπακοή του καὶ φτάνοντας σὲ ἀπόγνωση, τὸ μυαλὸ του ἄγγιξε μὲ φρίκη τὴν ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας. Ὅμως ὁ Θεὸς τὸν λυπήθηκε καὶ ἔδωσε λύση

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Γ. Πιπεράκι, Ὁ Χριστὸς στὴν Ἀσία, Ἀθήνα 2005, σσ. 42-45.

στὸν φοβερό του πειρασμό. Ἡ νεαρή δούλη, ποὺ ἦταν κι αὐτὴ εὐσεβῆς καὶ ἔμαθε τί γινόταν στὴν ψυχὴ τοῦ νέου μοναχοῦ, δέχτηκε νὰ λάβει μέρος σὲ ἕνα παιχνίδι. Προσποιήθηκαν καὶ οἱ δύο ὅτι δέχονται νὰ ἐνωθοῦν σὲ ζευγάρι. Ὅμως ὑποσχέθηκαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο νὰ ζήσουν ἐν ἀγνείᾳ, ἕναν λευκὸ γάμο, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Τὰ σώματά τους θὰ παρέμεναν χωρισμένα, ἐνῶ οἱ ψυχές τους θὰ ἐνώνονταν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης. Οἱ κύριοί τους θὰ νόμιζαν λοιπὸν ὅτι ἦταν πραγματικὸ ἀνδρόγυνο καὶ ὅλοι θὰ εἶχαν οἰκονομηθεῖ.

Κάποια ζεστὴ καὶ ἡλιόλουστη ἡμέρα, ὁ Μάλχος καὶ ἡ ὑποτιθέμενη γυναίκα του περπατοῦσαν στὴν ἔρημο. Ὁ Μάλχος θυμόταν μὲ νοσταλγία καὶ δάκρυα στὰ μάτια τὸ μοναστήρι του καὶ τὸν γέροντά του. Βλέποντας μάλιστα μιὰ μυρμηγκοφωλιά, θαύμαζε τὴν ἀέναη δραστηριότητα τῶν μυρμηγκιῶν, τὴ συνεργασία τους καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ζωὴ τους γιὰ τὸ καλὸ ὅλων τους. Σύγκρινε, ἄθελά του, τὴ ζωὴ τῶν ἐντόμων αὐτῶν μὲ τὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ, ποὺ ἀλλοίμονο, τόσο ἐπιπόλαια εἶχε χάσει ἀπὸ τὰ χέρια του. Θυμόταν ὅτι ὅταν ζοῦσε στὸ μοναστήρι ὅλα τὰ πράγματα ἦταν κοινὰ γιὰ ὅλους, τίποτα δὲν ἀνῆκε χωριστὰ σὲ ἕναν μοναχό, ἀλλὰ ὅλοι ἐργάζονταν καὶ πρόσφεραν τὰ πάντα στοὺς πάντες χωρὶς διάκριση. Ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ συζήτησαν μὲ τὴν ὑποθετικὴ σύζυγό του

ἀποφάσισαν νὰ κάνουν μαζί τὴν ἀπόδρασή τους. Ἄρχισαν λοιπὸν νὰ περπατοῦν βιαστικὰ πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ μοναστηριοῦ. Ὅμως, δυστυχῶς, διαπίστωσαν σὲ λίγη ὥρα ὅτι δύο ἀρματωμένοι ἄνδρες τοὺς ἀκολούθησαν μὲ τὶς καμῆλες τους γιὰ νὰ τοὺς συλλάβουν. Τὸ ζευγάρι ἐπιτάχυνε τὸ βῆμα του καί, ὦ τοῦ θαύματος, βρέθηκε μπροστὰ στὸ ἄνοιγμα μιᾶς σπηλιᾶς, στὴν ὁποία χῶθηκε μέσα. Ἡ σπηλιὰ ἦταν σκοτεινὴ, ἀλλ' αὐτοὶ προχωροῦσαν. Οἱ ἀρματωμένοι τοὺς ἀκολουθοῦσαν φωνάζοντας: «Βγεῖτε ἔξω πανάθλιοι, νὰ σᾶς σκοτώσουμε ἀμέσως». Ὅμως ὁ Χριστὸς καὶ πάλι δὲν ἄφησε ἀνυπεράσπιστους τοὺς δούλους του. Ἐάφνου πετάχτηκε μέσα ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ βᾶθος τοῦ σπηλαιῶν μίᾳ ἄγρια λέαινα ποὺ εἶχε ἐκεῖ τὴν φωλιά της. Βγήκε ἔξω καὶ ἀφοῦ θανάτωσε τὸν ἕναν ἄνδρα, κυνήγησε ὡς μακριὰ στὴν ἔρημο τὸν ἔντρομο σύντροφό του ἀπαλλάσσοντας θαυματουργικὰ τὸν Μάλχο καὶ τὴ γυναίκα ἀπὸ τὸν φοβερὸ κίνδυνο.

Ἔτσι γλύτωσε γιὰ μίᾳ φορὰ ἀκόμη ὁ Μάλχος. Πῆγε πρῶτα καὶ ἐμπιστεύθηκε τὴν κόρη σ' ἕνα γυναικεῖο μοναστήρι, ἐνῶ ξαναγύρισε κι αὐτὸς στὴ μονὴ τῆς μετανοίας του γιὰ νὰ μὴν τὴν ἐγκαταλείψει ὡς τὰ βαθιὰ γεράματά του, ἀπὸ ὅπου καὶ ἔφυγε ὀριστικὰ γιὰ τὶς οὐράνιες Μονές. Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὶς 24 Νοεμβρίου.

Ἀξιότιμε κύριε Κατσιαρά
χαίρετε ἐν Κυρίῳ,

Ὅταν πρὸ μηνῶν σᾶς ἔπεμψα μέσῳ τοῦ διαδικτύου μιὰ ἐπιστολή μου, δὲν γνώριζα καὶ σαφῶς δὲν εἶχα σὲ καμιά περίπτωση τὴν ἀπαίτηση νὰ δημοσιευθεῖ στὸ Περιοδικό «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», τοῦ ὁποίου ἀξίως τυγχάνετε διευθυντῆς σύνταξης. Στόχος μου ἦταν πρῶτον, νὰ ἐπαινέσω μὲ θέρμη τίς ἀλλαγές ποὺ συντελέστηκαν τόσο στὸ περιεχόμενο, ὅσο καὶ στὴν ὄλη παρουσία καὶ τὸ στήσιμο τοῦ ἐν λόγω Περιοδικοῦ, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων ἀπὸ ἐσᾶς, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τῆς συντακτικῆς ὁμάδας καὶ δεύτερον, νὰ καταθέσω μὲ εὐπρέπεια (πιστεύω) τὴν ἀποψή μου γιὰ θέμα ποὺ δημοσιεύσατε στὴ στήλη «Γεγονότα» Τεῦχος 4 - 2009 τοῦ Περιοδικοῦ καὶ ἀφοροῦσε στὴν δωρεὰ στὸ κράτος ἐξήντα στρεμμάτων ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Ναὸ Κοιμήσεως Θεοτόκου Δοκοῦ γιὰ τὴν ἀνέγερση τῶν νέων φυλακῶν Χαλκίδος.

Παρὰ τὸ ὅτι, ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, δὲν γνώριζα στέλνοντας αὐτὴν τὴν ἐπιστολή μου, πὼς ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευθεῖ, ὁμολογῶ πὼς ἡ δημοσίευσή της δὲν μὲ αἰφνιδίασε, δεδομένου ὅτι ἦταν ἐπώνυμη καὶ περιελάμβανε ὅλα τὰ στοιχεία τοῦ ποῦ ἐκκλησιαστικὰ ἀνήκω καὶ

διακονῶ. Οἱ ἀπόψεις μου δὲ ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος, ἦταν καὶ εἶναι ἀμετάβλητες καὶ δημοσιοποιημένες στὸ χῶρο ποὺ ζῶ καὶ κινοῦμαι, πάλιν καὶ πολλάκις. Ὡς ἐκ τούτου, δὲν εἶχα καὶ δὲν ἔχω κάτι νὰ κρύψω. Σᾶς εὐχαριστῶ λοιπὸν ἀπὸ καρδιάς γιὰ τὴν καλοσύνη ποὺ εἶχατε νὰ προχωρήσετε στὴν δημοσίευση τῆς ἐπιστολῆς μου.

Στὸ τεῦχος 7 - 2009 καὶ στὴν στήλη «Ἐπικοινωνία», δημοσιεύσατε, ὡς εἶχατε ἄλλωστε χρέος, ἐπιστολή τοῦ Μητροπολίτου Χαλκίδος μὲ τὴν ὁποία ἀπαντᾶ στὴν ἐπιστολή μου.

Εἶναι πολὺ σημαντικὴ ἡ δυνατότητα ποὺ παρέχετε στοὺς ἀναγνώστες σας, νὰ μποροῦν δηλαδὴ νὰ μετέχουν ἐνεργᾶ μὲ παρεμβάσεις τους στὸ Περιοδικό.

Ἡ δημοσίευση τῶν δύο ἐπιστολῶν, δίδει τὴν δυνατότητα σὲ κάθε ἀναγνώστη, κληρικὸ ἢ λαϊκὸ, νὰ βγάλει τὰ συμπεράσματά του. Ἐκτὸς καὶ ἂν ποινικοποιήσουμε τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τὴν δυνατότητα ἔκφρασης διαφοροτικῆς ἀποψῆς ποὺ δικαιουῖται καὶ μπορεῖ νὰ ἔχει κάθε πολίτης, μὴ ἐξαιρουμένων τῶν Χριστιανῶν, χρησιμοποιώντας βαρῦγδουπες ἐκφράσεις ὅπως «ὄθνηιον ἄθλημα κατακρίσεως ἀλλήλων».

Δὲν ἐπιθυμῶ διὰ τῆς παρούσης νὰ ἀπαντήσω στὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Σεβα-

σμιωτάτου, ὅπως καταγράφονται στήν ἐπιστολή του. Εἶναι σημαντικό, ὅπως εἶπα, ὁ κάθε ἀναγνώστης νά βγάλει τὰ δικά του συμπεράσματα.

Ἐπιτρέψατέ μου μόνο ἓνα σχόλιο στήν ἀναφορὰ τοῦ εὐαγγελίου τῆς κρίσεως πού κάνει ὁ Σεβασμιώτατος. Ὁ Χριστός στήν ἐν λόγω εὐαγγελική περικοπή λέει: «ἤμουν στή φυλακή καί μέ ἐπισκεφθήκατε». Ἀπό πού προκύπτει ἡ ἐρμηνεία «ἤμουν στή φυλακή καί ἐσεῖς φροντίσατε νά χριστοῦν καί ἄλλες». Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δωρήθηκε τὸ οἰκόπεδο στοῦ κράτους γιά τήν ἀνέγερση ἀξιοπρεπῶν χώρων διαβίωσης τῶν κρατουμένων, εἶναι ἐντελῶς ἀβάσιμο. Πῶς δηλαδή μιὰ κοσμική ἐξουσία πού μέχρι σήμερα κατασκευάζει ἀναξιοπρεπεῖς χώρους γιά νά φυλακίζει ἀνθρώπους, θά ἀλλάξει ξαφνικά στήν Χαλκίδα καί θά κάνει κάτι διαφορετικό; Ποιός μᾶς διαβεβαιώνει γι' αὐτό;

Ἄς ἀφήσουμε στήν κοσμική ἐξουσία τήν δυνατότητα - «προνόμιο;» νά χτίζει μπουντρούμια, πού κατὰ τὶς μαρτυρίες τοῦ συνόλου τῶν κρατουμένων ἀποτελοῦν «ἀποθήκες χοίρων» καί ἃς κρατήσουμε ἐμεῖς ὡς Χριστιανοὶ τήν προτροπή τοῦ Κυρίου, «ὅμως δὲ οὐχ οὕτως» (Λουκ. 22, 26).

Μετὰ θερμῶν εὐχαριστιῶν καὶ τιμῆς
π. Χαράλαμπος Κοπανάκης
Κληρικὸς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας (Κρήτης)

Υ.Γ. Ἀφήνω στήν κρίση σας τήν δημοσίευση ἢ ὄχι τῆς παρουσίας.

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον
κ. Ἀλέξανδρον Κατσιάραν,
Διευθυντὴν Συντάξεως
τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»
Εἰς Ἀθήνας

Κύριε Διευθυντά,

Θὰ ἤθελα διὰ τῆς παρουσίας νά σᾶς συγχαρῶ καί νά σᾶς ἐπαινέσω γιά τήν πρωτοβουλία τῆς Διευθύνσεως τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐφημέριος», νά ἀνανεώσει τὴν ἐκδόσή του, ὅχι διότι οἱ προηγούμενες ἐκδόσεις δὲν ἦταν καλὲς καί ἐπωφελεῖς, ἀλλὰ πάντα μιὰ ἀλλαγὴ εἶναι εὐχάριστη καί προκαλεῖ ἓνα ἐνδιαφέρον γιά κάτι νέο καί ἐκσυγχρονιστικό. Ὁμολογῶ ὅτι στήν ἀρχὴ ἤμουν σκεπτικός, ὅμως βλέπω κάθε φορὰ νά μέ προσελκύουν τὰ ἐπιστημονικὰ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀφοροῦν ὅλους, κληρικούς καί λαϊκούς.

Οἱ ἀρθρογράφοι διακεκριμένοι, τὰ κείμενά τους ἐνδιαφέροντα, μᾶς ἐγγίζουν στοῦ πνεύματος τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Τοὺς ὀφείλουμε εὐχαριστίες καί εὐγνωμοσύνη.

Ἀκόμη, καί οἱ καλοπροαίρετες κριτικὲς πάνω σὲ κάποια θέματα εἶναι καλὸ νά γίνονται ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες, ἔτσι ὥστε νά μᾶς προβληματίζουν, πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας.

Εὐχομαι στόν «Ἐφημέριο» νά ἐφημερεύει γιά ὅλους ἐμᾶς μετὰ τὸ ἀνανεωμένο ὕλικό του.

Χαιρετῶ, μετὰ τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπη καὶ τιμὴ.

Πρωτοπρεσβύτερος
Σεραφεὶμ Φαράσογλου
Ἐφημέριος
Παμμ. Ταξιαρχῶν (Παλαιός) Περιστερίου

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἐπιμέλεια: Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη

Στὸ τεῦχος αὐτὸ καταγράφουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ βιβλία ποὺ λαβαίνουμε. Ἐπειδὴ ὁ χῶρος δὲν ἐπαρκεῖ νὰ παρουσιασθοῦν ὅλα ἐκτενῶς θὰ γίνεταί κατὰ διαστήματα μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν γνωστὴ ἢ ἐκδοσὴ τους καὶ οἱ συγγραφεῖς θὰ πληροφοροῦνται ὅτι τὸ βιβλίό τους ἔφθασε στὰ χέρια μας.

- Γεωργακάκη Πολυεύκτου, Πρωτ. τοῦ Οἴκ. Θρόνου: *Ἡ προσφορὰ τῆς ἀπόδημης Ἑλληνίδας στὸν Ἑλληνισμό τῆς Διασπορᾶς*, Χάγκεν-Λύντενσαϊντ Γερμανίας 2009.
- Δεληκωστοπούλου Ἀθανασίου Ἰ.: «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ», Ἰησοῦς Χριστός, Βιογραφία κατὰ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση, Ἀθήνα 2008..
- Μιχοπούλου Βασιλείου Κ.: *Τὸ περὶ θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως καθεστῶς ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Ὀθωνος (1831-1862)*, Ἀθήνα 2007.
- Στέφα Γεωργίου Π., Ἀρχιμ.: «Εἰς τὰ ὄρη... ἀρθῶμεν», *Προσκύνημα στὴν Ἱ. Μ. Σταγιάδων*, ἔκδοση Ἱ. Μ. Σταγιάδων.
- Ware Κάλλιστου: *Οἰκολογικὴ κρίση καὶ ἐλπίδα*, μτφρ. Π. Τσαλίκη, Ε. Τσιγκρῆ, Ν. Χριστοδούλου, Ἀκρίτας 2008.
- Τσοῦτσουρα Ἀχιλλίου, Ἀρχιμ.: *Ἡ Παναγία τοῦ Κραννῶνα*, Λάρισα 2008.
- Πατρῶνου Γεωργίου Π.: *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου*, *Μιὰ ἐκσυγχρονισμένη ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση*, Ἀποστολικὴ Διακονία 2009.
- Πανῶτη Ἀριστείδου: *Τὸ Συνοδικόν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, Β΄*, ἥτοι ἐπίτομος ἱστορία τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας κυρίως ὡς θυγατρὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἀθήνα 2009.
- Μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐσταθίου: *Ὁ Θεός, ὁ Ἄνθρωπος, ὁ Συνάνθρωπος*, Ἀθήνα 2009.
- Ντανᾶ Παύλου Κ., Ἀρχιμ.: *Μηνύματα παρηγοριᾶς στοὺς πενθοῦντες*, Ἀγρίνιο 2009.
- Καράμπελα Χρυσοστόμου, Ἀρχιμ.: *Ἐκκλησία καὶ κόσμος*, Ἀθήνα 2008.

Ἐπιμέλεια· Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη

ΕΟΡΤΑΣΘΗΚΕ στὶς Ἀγροτικὲς Φυλακὲς Τίρυνθας ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Γερασίμου Κεφαλληνίας, στὸν ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένο ἐκκλησάκι ποὺ οἰκοδομήθηκε τὸ 1928 στὸ χῶρο τῶν φυλακῶν. Μετὰ τὴ Θ. Λειτουργία, ποὺ τέλεσε ὁ ὑπεύθυνος τῆς Ποιμαντικῆς Διακονίας Φυλακῶν τῆς Ἱ. Μ. Ἀργολίδος Πρωτ. π. Γεώργιος Μητροσύλης, ἀκολούθησε λιτανεὶα τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου ἀπὸ τοὺς κρατούμενους μέσα στὸ χῶρο τῶν φυλακῶν. Νὰ σημειωθεῖ γιὰ τὴν ἱστορία ὅτι στὴ θέση αὐτὴ βρισκόταν ἡ θερινὴ κατοικία τοῦ πρώτου κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννη Καποδίστρια.

ΜΕ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ὀμοσπονδία Κωφῶν Ἑλλάδος, ξεκίνησε πιλοτικὰ τὸ πρόγραμμα ταυτόχρονης ἀπόδοσης τῆς Θ. Λειτουργίας στὴ νοηματικὴ γλῶσσα. Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ ξεκίνησε τὴν Κυριακὴ 27 Σεπτεμβρίου στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίων Πάντων Καλλιθέας (Λεωφ. Ἑλ. Βενιζέλου 90) καὶ θὰ συνεχίζεται στὸν ἴδιο Ἱ. Ναὸ κάθε τελευταία Κυριακὴ ἐκάστου μηνός. Στὴ Θ. Λειτουργία τῆς πρώτης Κυριακῆς προεξῆρχε ὁ Μακαριώτατος, ἐνῶ τὴν ταυτόχρονη ἀπόδοσή της στὴ νοηματικὴ γλῶσσα γιὰ τοὺς συνανθρώπους μας ποὺ ἀντιμετωπίζουν προβλήματα ἀκοῆς ἀνέλαβε ὁ κ. Στράτος Πατρινός, διερμηνέας τῆς ἐλληνικῆς νοηματικῆς γλῶσσας καὶ θεολόγος.

ΜΕ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ καὶ βαθιὰ κατάνυξη τελέσθηκαν ἀπὸ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν κ. Ἱερώνυμο τὰ Θυρανοίξια τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Δήμου Ἁγίου Δημητρίου Ἀττικῆς. Οἱ σχετικὲς τελετὲς πλαισιώθηκαν ἀπὸ εἰκοσαήμερες ἐκδηλώσεις, στὶς ὁποῖες συμμετεῖχαν Σεβ. Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, χοροί, διακεκριμένοι κληρικοί, καθηγούμενοι καὶ μοναχοὶ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἄλλες μονές, Καθηγητὲς Πανεπιστημίου, οἱ ὁποῖοι μὲ ὁμιλίες καὶ συζητήσεις συνέβαλαν στὴν ἐπιτυχία τῶν «Δημητρίων 2009», ποὺ διοργάνωσε τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἱ. Ναοῦ.

ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ τῆς Πανηγύρεως τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου, τὸ Δ.Σ. τοῦ Εὐαγοῦς Ἰδρύματος, κατόπιν πρωτοβουλίας καὶ προτροπῆς τοῦ Προέδρου του Σεβ. Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου, διένειμε γιὰ πέμπτη συνεχῆ χρονιὰ χρηματικὰ βοηθήματα στοὺς φοιτητὲς καὶ τὶς φοιτήτριες τῆς Ἐνορίας τοῦ Ν. Προκοπίου, καθὼς καὶ στοὺς νεοεισαχθέντες φοιτητὲς τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τοῦ Δήμου Κηρέως, σὲ σεμνὴ τελετὴ καὶ δεξίωση ποὺ ἔλαβε χώρα στὸν Ξεῶνα τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνήματος μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία τῆς Κυριακῆς 29 Σεπτεμβρίου 2009. Τὰ οικονομικὰ βοηθήματα ποὺ δόθηκαν ἀνέρχονται συνολικὰ στὸ ποσὸ τῶν 30.000 €.